

Verslag van een openbaar verhoor

De parlementaire enquêtecommissie Corona heeft op 5 juni 2026 **de heer Aalbersberg** als getuige gehoord, die werd bijgestaan door de mevrouw Else Kingma.

Voorzitter: De Kort

Griffier: Rijkers

Aanwezige leden van de commissie: Huidekooper, De Kort, Lammers, Mutluer en Poortman.

Aanvang 14.00 uur.

De **voorzitter**:

Ik open de vergadering. Het is vandaag vrijdag 5 juni 2026. Aan de orde is het openbaar verhoor door de parlementaire enquêtecommissie Corona van de heer Aalbersberg.

Ik verzoek de griffier om de heer Aalbersberg en zijn bijstandsverlener naar binnen te leiden.

(De heer Aalbersberg wordt binnengeleid door de griffier.)

De **voorzitter**:

Beiden van harte welkom, in het bijzonder de heer Aalbersberg. Dan wil ik nu de aanwezige pers de gelegenheid geven voor een kort fotomoment.

(Er worden enkele foto's gemaakt.)

De **voorzitter**:

Corona was een pandemie die begin 2020 leidde tot een wereldwijde crisis. Ook voor de Nederlandse samenleving was deze crisis zeer ingrijpend. Het kabinet nam maatregelen die grote gevolgen hadden voor het dagelijks leven. Ook de Tweede Kamer had een belangrijke rol in die besluitvorming. De parlementaire enquêtecommissie is ingesteld om daarvan te leren voor een eventuele volgende pandemie of langdurige crisis. We willen daartoe namens de Tweede Kamer met een grondige en breedgedragen terugblik komen.

Meneer Aalbersberg, in de coronaperiode was u de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, vanaf nu: de NCTV. Vanuit die functie bent u ook als getuige opgeroepen. Deze week staan we stil bij het begin van de pandemie, maar omdat u één keer bent opgeroepen zullen er bij dit openbare verhoor ook andere onderwerpen aan bod komen.

U staat straks onder ede. Ik verzoek u met de eed of de belofte te bevestigen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zult zeggen. U heeft ervoor gekozen om de eed af te leggen. Ik wil u verzoeken om te gaan staan.

(In handen van de voorzitter legt de heer Aalbersberg de eed af.)

De **voorzitter**:

Dan staat u nu onder ede. Ik verzoek u om te gaan zitten.

Meneer Aalbersberg, heeft u aan de voorkant nog vragen aan de enquêtecommissie?

De heer **Aalbersberg**:

Nee.

De **voorzitter**:

Oké. Dit verhoor zal worden afgenomen door de collega's Lammers en Huidekoper. Het kan zijn dat ik nog aanvullende vragen heb. Voor het eerste onderwerp geef ik nu collega Lammers het woord.

Mevrouw **Lammers**:

Goedemiddag, ook namens mij. Meneer Aalbersberg, zoals net al gezegd was u ten tijde van de coronapandemie de NCTV. De NCTV valt onder het ministerie van Justitie en Veiligheid. Tijdens de coronapandemie speelt de NCTV een belangrijke rol. Wat is normaliter, dus buiten crisistijd, uw rol als NCTV? Kunt u die omschrijven?

De heer **Aalbersberg**:

De NCTV heeft een aantal rollen. In de T van terrorismebestrijding zit dat de NCTV publiek zorgt voor onafhankelijke dreigingsanalyses voor kabinet en Kamer, op de gebieden waar terrorisme en extremisme een rol spelen. Dat geldt ook voor cybersecurity en voor statelijke dreigingen. Dat is deel 1, dus het maken van onafhankelijke dreigingsanalyses. Een tweede belangrijke poot, waar we straks over zullen spreken, is de

crisisbeheersing. De NCTV is in het Handboek Crisisbeheersing eigenlijk het punt dat crisisbeheersing faciliteert en organiseert. De derde rol is op bewaken en beveiligen.

De NCTV is het gezag voor mensen wier leven wordt bedreigd. Daarbij zorgt de NCTV ook voor de onafhankelijke dreigingsanalyse op basis van de diensten en de politie, kijkt die welke maatregelen nodig zijn en hoe het gaat met mensen die bedreigd worden. Dan zijn er nog een aantal wat kleinere bijtaken op het gebied van burgerluchtvaart. Maar deze eerste drie hoofdpunten spelen ook in zo'n crisis als de coronacrisis.

Mevrouw **Lammers**:

We komen later in dit verhoor nog uitgebreider te spreken over de organisatie van de overheid tijdens de coronapandemie, maar eerst even het volgende. Wat waren tijdens de crisis uw taken als NCTV?

De heer **Aalbersberg**:

De Nederlandse crisisstructuur is gebaseerd op het Nationaal Handboek Crisisbeheersing en daar staat eigenlijk precies in beschreven hoe de politieke besluitvorming in Nederland plaatsvindt als we spreken van een nationale crisis. Daar zitten een aantal overleggen in, die ik zo zal noemen. In al die gevallen is de NCTV eigenlijk de coördinator die zorgt dat het gebeurt en dat het start. Maar hij is ook een beetje, in een modern woord, de honest broker, het oliemannetje en de facilitator. Hij zorgt ervoor dat rondom die politieke crisisbesluitvorming zo breed mogelijk gekeken wordt, maar dat er ook een vorm van ritmiek en rust in de crisis is. Een crisis kent immers een heel andere vorm van besluitvorming dan reguliere besluitvorming waarbij er tijd is. In crisisbesluitvorming is het eigenlijk de kunst dat je soms maar een uur hebt om beslissingen te nemen, maar dat moet wel via een ordelijkheid. De NCTV is dan bijna het soort departement, een soort departementje, dat in de crisis die departementale rol van de agenda maken, de verslaglegging, de voorbereiding, het van tevoren alles bij elkaar krijgen, faciliteert en organiseert. Daarmee begint ook vaak de start van de crisisstructuur bij de NCTV in overleg met de voorzitter. Dat is volgens de regeling altijd hetzij de minister van Justitie en Veiligheid, hetzij de minister-president.

Mevrouw **Lammers**:

Kunt u duiden of dat in iedere crisis hetzelfde is? Of verschilt dat nog? We hebben natuurlijk ...

De heer **Aalbersberg**:

De typologieën van crisissen zijn natuurlijk heel verschillend. De structuur bestaat basaal – ik zal daar straks iets over vertellen – om te beginnen uit de ministeriële commissie als het politieke overleg, de MCCb, de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing. Daaronder zit de ICCb, de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing; die is ambtelijk. Daaronder zit dan het IAO, een soort directeurenoverleg. In alle crisissen is dit de structuur.

Heel eenvoudig: de agenda is ook altijd bijna hetzelfde. Het eerste punt is de duiding, de analyse: wat is er aan de hand? Twee: wat zijn de vraagstukken die voorliggen? Drie: wat gaan we communiceren? Dat is het. Vervolgens is natuurlijk een watersnoodramp heel wat anders dan een aanslag of dan corona. Als ik zo kijk naar de afgelopen jaren waarin we heel lang kortdurende crisissen hebben gehad, dan zien we nu meer – corona was de eerste – dat er zo veel samenhang in de samenleving is, op energie, op klimaatafhankelijkheden, dat we langzamerhand in een proces komen dat crisissen veel integraler en langduriger zijn. Daarmee was corona eigenlijk de eerste crisis die ook heel langdurig was. Dat zie je bij het begin van zo'n crisis nog niet, je verwacht het nog niet en je kunt het ook nog niet voorspellen.

Mevrouw **Lammers**:

Wat maakt dat dan concreet anders voor de rol van de NCTV?

De heer **Aalbersberg**:

De rol is niet anders. Bepalend is dat altijd het vakdepartement in de lead is. Per soort crisis is dat dus een ander departement. Bij wateroverlast is dat het ministerie van IenW en hier was dat VWS. Eigenlijk is de rol voor de NCTV om te kijken: waar zitten de gaten, waar kunnen we helpen, waar nemen we over en waar vervullen we onze rol? De mensen in de crisis zijn ook anders. Een crisis met betrekking tot een terroristisch incident in Nederland is natuurlijk veel meer een veiligheidscrisis in het hele veiligheidsdomein en met anderen in de ambtelijke overleggen. Een crisis in de volksgezondheid zit natuurlijk veel meer in het volksgezondheidsdomein. De rode draad is dat er natuurlijk altijd ministers verantwoordelijk zijn die besluiten moeten nemen. Lokaal hebben de burgemeesters altijd een rol. Die twee lagen met alles daaronder zijn de vaste actoren die er toch altijd al in zitten.

Mevrouw **Lammers**:

Ja. U zei net dat de NCTV eigenlijk een soort eigen departement was. Kunt u uw rol dan omschrijven als een soort secretaris-generaal van de crisis?

De heer **Aalbersberg**:

Ik wil mezelf niet op die stoel zetten, want de NCTV is natuurlijk een functionaris met een aantal mensen. Het is geen dienst. Het is ook geen departement. Maar het lijkt een beetje op die rol. Waar je voor zorgt in die crisis, is dat er uiteindelijk in de MCCb, die Ministeriële Commissie die ik net genoemd heb, een agenda is en dat die breed is afgestemd, niet alleen interdepartementaal, maar als het kan zeker ook lokaal – daar kan ik straks ook nog wel iets over zeggen – en soms ook met andere onderdelen, en dat die gedragen wordt. Daartoe zit de NCTV zelf de ICCb voor en zit die tijdens de MCCb dan ook naast de voorzitter om er eigenlijk voor te zorgen dat het proces van besluitvorming goed verloopt, dat alles aan de orde komt, dat er niet iets vergeten wordt van wat een van de partijen gezegd heeft, maar dat er zo integraal mogelijk naar een crisis wordt gekeken. Want die MCCb-structuur komt er ook alleen maar als er een crisis is die echt departementoverschrijdend is. Er zijn heel veel crisissen. Die kunnen soms gewoon binnen een departement worden afgehandeld. Maar juist dat Nationaal Handboek gaat over crisissen die departementaal overschrijdend zijn en waar die integrale blik voor nodig is. Die secretaris-generaal is natuurlijk heel veel andere dingen, want de organisatie is anders, maar het gaat om die rol van zorgen dat het werkt. Het is het oliemannetje en het is de honest broker; de NCTV heeft ook geen belang. Het is belangrijk dat die van alle partijen de belangen op tafel weet te krijgen. Die heeft geen eigen belang. Een aantal andere departementen hebben natuurlijk ook allemaal rollen en eigen verantwoordelijkheden. Een oliemannetje. En dat coördineert uiteindelijk ook de besluitvorming.

Mevrouw **Lammers**:

Ja. Kunt u dan nog eens nader uitleggen wat u bedoelt met "honest broker"?

De heer **Aalbersberg**:

De NCTV heeft departementaal en politiek eigenlijk met iedereen contact en relaties, kan makkelijk van iedereen allerlei onderdelen meenemen, zit niet in een bepaald segment, doet dat natuurlijk allemaal onder de politieke verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en Veiligheid en heeft rechtstreeks toegang tot de minister van Justitie en Veiligheid, maar heeft eigenlijk tot alle departementen die toegang tot het hoge ambtelijke

niveau en als het nodig is tot het politieke niveau, maar ook tot het lokale niveau, met alle voorzitters van de veiligheidsregio's of burgemeesters. Dus de NCTV zit een beetje tussen alle partijen in, maar is niet van het vakdepartement, is niet van dat. Dat is een beetje de "honest broker"-naam zoals die dan valt. Daardoor kan de NCTV die taak vervullen en wordt het de NCTV gegund om die taak te vervullen, want dat moet je ook gegund worden. Het is de positie in de crisis die die taak kan vervullen, in al die vergaderingen tot en met de MCCb.

Mevrouw **Lammers**:

U noemde net ook het "oliemannetje". Kunt u dat ook nog eens nader duiden?

De heer **Aalbersberg**:

Het oliemannetje. In alle crises zijn er weleens dingen die niet zo goed lopen of die je anders wilt zien en dan is het niet zo van: nou ... Nee, dan spring je erin. In de coronacrisis was er zo veel nodig. Daarbij hebben we meer moeten inspringen met mensen om het langdurig te laten lopen die twee jaar. Dan probeer je ook te helpen, een vakdepartement te helpen, oplossingen te vinden en de brug te slaan tussen het ministeriële besluit en het Veiligheidsberaad, waar ik altijd bij zat. Dus je bent in een aantal gevallen ook de hulpstructuur door te zeggen: hier speelt iets, dat moet ik aan elkaar verbinden of dat vraagt ... Dat bedoel ik een beetje met het woord "oliemannetje". Dat geldt ook voor de mensen die bij de NCTV aan deze klus hebben gewerkt bij al die andere overleggen.

Mevrouw **Lammers**:

Bedankt. Ik heb verder geen vragen meer.

De **voorzitter**:

Collega Huidekooper, heeft u aanvullende vragen op dit onderwerp?

De heer **Huidekooper**:

Ja. Dank, voorzitter. Goedemiddag. Ik heb nog twee aanvullende vragen. Allereerst: ministeries werken hiërarchisch. Daar geldt een bepaalde hiërarchie. Ik probeer nog even wat duidelijker te krijgen wat dan in crisistijd de hiërarchische positie is van u als NCTV in Den Haag op die ministeries. Kunt u daar iets over vertellen?

De heer **Aalbersberg**:

De functionaris NCTV is een functionaris die niet hangt in de departementale structuur. Die valt niet onder een secretaris-generaal, maar hangt rechtstreeks onder de minister van Justitie en Veiligheid, en heeft ook contact met andere ministers en met de Kamer, allemaal onder

de politieke verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en Veiligheid. In een crisis waarin men afhankelijk is van welke keuze wordt gemaakt over wie de voorzitter is ... In dit geval werd dat de minister-president. Die heeft dan ook een directe functionele lijn met de voorzitter van de MCCb. De positie van de NCTV is onder die politieke verantwoordelijkheid eigenlijk een beetje een spin in het web. Enerzijds valt de NCTV altijd onder de verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en Veiligheid, maar ten tweede ook onder die van de voorzitter van dat crisioverleg, afhankelijk van wie van de twee dat gaat doen.

De heer **Huidekooper**:

Stel dat u wordt gevraagd, in uw rol als oliemannetje, zoals u net beschreef, om iets te regelen en u neemt contact op met bijvoorbeeld de hoogste ambtenaar op het ministerie van VWS. Hoe liggen die verhoudingen dan?

De heer **Aalbersberg**:

Daar zit niet een hiërarchische relatie tussen. Dat betekent: als NCTV heb je eigenlijk met alle sg's en dg's een relatie, afhankelijk van de thema's. Je kent elkaar ook allemaal. Dat geldt ook weer lokaal voor die bestuurders. In deze crisis ... Dan gaan we het langzamerhand invullen, denk ik. In die eerste maanden sowieso, en dan pak ik soms ook weer even met een half oog ... Op 6 januari kwamen bij ons eigenlijk de eerste berichten binnen. Voor de crisisbeheersing hebben we een NCC. Dat is een 24 uursorganisatie die altijd monitort en klaarstaat voor alle departementen. Die kan dag en nacht opschalen. Dat eerste bericht kwam op 6 januari. In die eerste maand ging het vooral om repatriëring uit China of cruiseschepen op vliegtuigen. Dan begint er al iets te komen. Als eind januari het eerste OMT en BAO plaatsvinden – dat zit nog binnen het departement van VWS – beginnen ook al de contacten, ook met ons. "Dit wordt groter. Is dit aan de hand? Moet je dit niet opschalen naar een crisis?" Dat gebeurt in dit soort overleggen.

De heer **Huidekooper**:

Ik onderbreek u even, want ik wil het straks graag nog uitgebreider met u over de crisisstructuur hebben. Het ging mij er nu om om een beetje een gevoel te krijgen. Veel mensen kennen de rol van de NCTV in een crisis niet. Dat is niet iets wat vol op het netvlies staat. Ik probeer dus eerst even een beeld te schetsen van hoe centraal uw rol is in de crisis. Daar heeft u net al wat toelichting op gegeven.

De heer **Aalbersberg**:

Ik moet, denk ik, het volgende ook nog toevoegen. Juist omdat de NCTV dicht op die Ministeriële Commissie Crisisbeheersing zit, is dat ook een stuk van de spil daarin, in de doorvertaling, naast wat alle ministers aan hun eigen departementen geven, juist voor ministers die niet in die MCCb zitten. De NCTV zit in een vrij centrale positie daarin, op het deel van de crisis.

De heer **Huidekooper**:

Helder. U gaf aan dat een crisis normaal niet zo langdurig is en dat de coronacrisis – ik parafraseer u even, want ik heb uw letterlijke woorden niet onthouden – de eerste crisis is die van deze duur was. Wat betekende dat op het moment dat de crisis uitbrak? Was de NCTV daar goed op toegerust?

De heer **Aalbersberg**:

Ehm ... Ik probeer de vraag wat breder te beantwoorden. Enerzijds: de NCTV maakt de Nationale Veiligheid Strategie en geeft in een analyse aan wat de risicomomenten zijn. Over een pandemie is altijd van tevoren gezegd: dit is een serieus risico voor Nederland. In de oude analyses – u hebt dat gezien in de stukken – stond dat hoog. In de breedte herken ik dat we in Nederland op veel dingen risico's aangeven, maar niet zo veel aan de voorkant voor crises implementeren. Dat vond ik vóór corona en dat vind ik op dit moment nog steeds, ook voor de hybride dreiging en voor stroom en klimaat. Wij zijn in Nederland niet zo sterk in het nemen van veel maatregelen, voorraad, doordenken et cetera. Er worden wel crisishandboeken gemaakt. Die waren er ook voor pandemieën en infectieziektes. Maar die waren eigen allemaal voor speerpunten, en niet voor een crisis die zo groot en wereldwijd was. Daar zat dus enige discrepantie tussen. Ook in deze crisis hadden we natuurlijk heel snel problemen met voorraad et cetera. Over die toerusting is in algemene zin heel veel te zeggen. Ik hoop dat u, als commissie, ons daarmee helpt, juist omdat nieuwe langdurige crises, niet alleen pandemieën, toch op de loer liggen. We moeten hier echt van leren, om ons beter voor te bereiden op dit soort type crises, die de hele samenleving raken.

De heer **Huidekooper**:

U zegt: we zijn niet zo goed voorbereid op dat type crisis, dus een crisis van langere omvang. Waarom is dat?

De heer **Aalbersberg**:

Omdat crises vóór corona vaak heel sectoraal waren en toch wel beperkt,

en omdat ze binnen twee weken wel waren opgelost. Ik chargeer heel sterk, maar in de beeldvorming was dat natuurlijk vaak aan de hand. Een crisis was kortdurend en heel sectoraal. Corona was het als eerste, maar nu zijn ook langdurige stroomuitval en zaken als klimaat langzamerhand crises aan het worden die alles raken: energie, duur, zekerheid ... Ze duren ook langer. We zitten in een ander tijdperk, waarin de afhankelijkheden zo groot geworden zijn dat crises ook qua impact een grotere betekenis hebben in de samenleving dan alleen dat. Dus we hadden tot voorheen altijd hele individuele crishandboeken voor dit of voor dat, maar dat is aan het uitbreiden. Dat geldt eigenlijk ook voor de pandemie en de crishandboeken die gevolgd zijn. Die waren, als je ze goed analyseert en leest, toch veel meer gericht op een enkele, grote besmettingshaard ergens in Nederland, en niet op een heel land dat totaal in grote problemen kwam. Er is dus ook veel uitgezocht.

De heer **Huidekooper**:

Brengt ons dat dan tot de conclusie dat er nog extra voorbereidingen nodig zijn voor een crisis die langer duurt en meerdere sectoren treft?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, het interdepartementaal oefenen ... Dat is iets wat we deels geleerd hebben van corona. Ik heb gezien dat dat in beweging komt, maar dat kan nog veel meer. Integraal oefenen voor stroomuitval en echte klimatologische crises, zoals met water, is vaak toch nog moeilijker. Het kan wel in de sectoren, maar langdurig doordenken, waarbij de rijksoverheid veel meer zit op schaarsteverdeling en lokale overheden heel sterk bezig zijn met burgers, wat ze daarvoor kunnen doen en hoe ze dat beter kunnen maken ... Maar dan vallen we eigenlijk een beetje in de nieuwe weerbaarheidsvraagstukken. In de kern zag je in corona een aantal patronen die nog steeds spelen voor die brede vraag hoe we beter moeten leren van crises en ons beter moeten voorbereiden. We moeten ook, met betrekking tot de voorraden, nadenken over wat we nodig hebben: hoe zijn we langer, zeker in een tijd met die afhankelijkheden, in staat om een crisis te bestrijden?

De heer **Huidekooper**:

Dat roept natuurlijk de vraag op wat de patronen zijn waar u op hint.

De heer **Aalbersberg**:

U moet het even scherp vragen, want ik heb iets in een zin gezegd, maar ik ben mijn eigen zin kwijt.

De heer **Huidekooper**:

U gaf aan dat u tijdens de coronacrisis een aantal patronen zag, waar we ons beter op zouden moeten voorbereiden voor een volgende crisis.

De heer **Aalbersberg**:

Natuurlijk gaat u mij dat vragen. Het gaat in ieder geval om patronen rondom voorraden, patronen van gebrek aan doorzettingsmacht als het belangrijk is, en patronen van interdepartementaal integraler informatie delen vanuit ziekenhuizen naar GGD's, want die staan allemaal wat los van elkaar. Dus ja, we oefenen met ziekenhuizen, maar een keten van oefenen in een heel systeem, en dan niet dagdagelijks ... Daar zitten gewoon verbeterpunten in. Ik denk dat die stroom van doorzettingsmacht ... Je moet inderdaad iets met noodwetgeving, maar je hoort normaal eigenlijk in de vakwetgeving al een deel van je doorzettingsmacht georganiseerd te hebben. Als je dat niet doet, schiet je in een crisis die groot wordt al heel snel naar uiterste oplossingen.

De heer **Huidekooper**:

Kunt u dat concreet maken?

De heer **Aalbersberg**:

Op een aantal vlakken – dat geldt zowel voor openbare orde als voor andere departementen – is klassieke doorzettingsmacht niet sterk in de wet geregeld. Als het heel spannend wordt, als er tekorten en schaarste zijn en er toch iets moet gebeuren en er een ministeriële aanwijzing moet komen en dat niet in de wet is geregeld, dan krijg je heel gauw de vraag om noodwetgeving. Dat is een zwaar instrument. Er zit, denk ik, echt verschil tussen noodwetgeving en de andere kant, dus zorgen dat je binnen de structuur van de reguliere wetgeving op een aantal vlakken de doorzettingsmacht van de minister of de politiek hebt geregeld. Dat is niet alles overnemend, maar dat is op een aantal vlakken, vanuit een niet-deskundige op volksgezondheid, toch een observatie. Als bijvoorbeeld het sturen op ziekenhuisbedcapaciteit en het sturen van dat soort vraag niet werkt, dan moet je dat met een bepaalde doorzettingsmacht kunnen regelen. Dat bedoel ik eigenlijk. Een van die onderdelen is dat wij in Nederland heel veel wetgeving hebben en vervolgens alles weggezet hebben, maar niet in alle gevallen is de doorzettingsmacht goed geregeld in de wet en in bevoegdheden. Dan kom je heel snel in de situatie dat je helemaal aan de andere kant naar een soort noodmaatregel moet grijpen, en dat is niet goed.

De heer **Huidekooper**:

Wat is het gevolg daarvan, dat die doorzettingsmacht niet goed is geregeld? Waar leidt dat dan toe in crisistijd?

De heer **Aalbersberg**:

Dat je soms te laat bent, dat we heel veel dingen doen, dat je heel veel hulpconstructies nodig hebt ... Er is in de coronacrisis heel hard gewerkt aan de coördinatie van ziekenhuizen. Dat heeft wel gewerkt, maar het duurde lang voordat dat draaide. Soms willen we nog steeds, zeker bij een tekort aan ic-bedden ... Er zijn keuzes: wel of niet bij elkaar. Daar is heel veel over gediscussieerd. Daar moet ook een keer een keuze in gemaakt worden als je die wet niet hebt. Dat geldt natuurlijk ook voor de openbare orde. Dat is langzaam gerepareerd in het voorstel voor de Wet veiligheidsregio's. Een enkel protest hoort echt bij een burgemeester thuis, maar als overal boerenprotesten plaatsvinden, moet er ook een vorm van samenhang zijn. Ook dat vraagt weer om een stukje ... Op een aantal van die vlakken is de doorzettingsmacht politiek, omdat een crisis niet meer alleen iets lokaals is. Crises kunnen ook nationaal en internationaal doorsnijdend zijn. Je moet ook weer niet overdrijven, maar het is goed om aan de hand van de coronalesen bij al die zaken, van energie tot voedsel et cetera, na te denken over de vraag: hoe doen we dat met de bevoegdheden als het spannend wordt? Dan hoeft men niet, in mijn taal, direct door te stappen naar de noodwetgeving, maar hebben we al een aantal van die basisbevoegdheden in de wet geïmplementeerd.

De heer **Huidekooper**:

Dank u wel. We hebben het al gehad over een aantal lessen. Die komen gedurende dit verhoor nog terug. Ik zou zo meteen graag nog even willen stilstaan bij de organisatie van de crisisaanpak.

De **voorzitter**:

Collega, u kunt meteen door met het volgende onderwerp.

De heer **Huidekooper**:

In dat geval pakken we dat gelijk beet. Allereerst wil ik even met u kijken naar de taakverdeling tijdens de coronapandemie, en wie daarin welke verantwoordelijkheden draagt. Mijn eerste vraag. Er zijn verschillende crisisstructuren actief geweest gedurende de pandemie, maar in die eerste fase, dus in de eerste maanden van 2020, krijgt de nationale crisisstructuur vorm. Hoe ging dat?

De heer **Aalbersberg**:

Ehm ... Ik moet ... Ik weet het niet helemaal precies. In die voorperiode –

dan praten we over eind januari – begint dit te ontplooiën en dan is er via een directeurenoverleg tussen VWS en de NCTV contact. "Hé, we zien dit al. We hebben al een aantal crisisvraagstellingen over repatriëring met Buitenlandse Zaken, IenW, vluchthavens en VWS." VWS is dan al een beetje aan het opschalen. Dan komt er eigenlijk een discussie: moeten we niet naar de volgende fase; is dit niet een integrale interdepartementale crisis?

De heer **Huidekooper**:

Waar zaten we toen, in welke fase? Even voor het beeld.

De heer **Aalbersberg**:

Ik praat hier over 24 januari. Eigenlijk beginnen vanaf 12, 13, 14 januari die repatriëringen. Die vragen komen wel al bij de NCTV terecht, want dan kijk je met Buitenlandse Zaken en IenW naar vluchten en hoe we dat doen. Dat is deels ... VWS zat vooral nog in dat deel. We hebben het eerste interdepartementaal ambtelijk overleg, het IAO ... Er zijn drie grote namen die steeds voorbijkomen. Het IAO is het directeurenoverleg. De ICCb is de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing. Je hebt ook de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing. Het IAO is de eerste laag. Die eerste is op 28 januari bij elkaar gekomen. Dat was eigenlijk een aanloop naar de start van de crisisstructuur. In dat overleg op 28 januari ging het nog echt wel veel over repatriëring en speelden andere onderdelen niet. Op 29 januari werd het groter en is het NKC, het nationaal crisiscentrum communicatie opgestart. Dat is een onderdeel van de crisisstructuur, omdat het toen groter werd. Langzamerhand hebben we toen toegewerkt, in februari, naar de eerste ICCb op 26 februari. De MCCb komt altijd daarna, dus op 3 maart. Dat is eigenlijk de start geweest van de opschalingsstructuur. In het begin zat men echt op repatriëring. Er was een groot cruiseschip. Daar ging het allemaal om. Op een gegeven moment, in overleg en samen met VWS, zien we dat het groter wordt. Het werd echt departementoverschrijdend. Het was niet meer alleen maar VWS. Het werd meer en meer. We hadden steun nodig.

De heer **Huidekooper**:

Welke ministeries waren op dat moment betrokken?

De heer **Aalbersberg**:

In eerste fase – misschien vergeet ik er één – in ieder geval: Buitenlandse Zaken, vanwege de repatriëring, IenW, omdat het veel met vliegbewegingen te maken had, het ministerie van JenV, dat er altijd was voor een aantal onderdelen, en VWS. In de eerste weken waren in ieder

geval die er, maar in een breder overleg en zeker ook in het BAO – het eerste BAO was 24 januari – waren bijna alle ministeries al verantwoordelijk. Het BAO was dan weer geen onderdeel van de crisisstructuur, maar een onderdeel van de VWS-structuur, om het toch even uit elkaar te halen. Maar de eerste die ik noemde, waren er het meest op dat moment, want daar moesten acties plaatsvinden.

De **voorzitter**:

Sorry, collega en meneer Aalbersberg, dat ik u even onderbreek. U gebruikt veel afkortingen. We willen graag dat de mensen thuis het ook kunnen volgen. Het ICCb is een hoger ambtelijk overleg, het MCCb is een overleg waar ministers samen zitten en het BAO is een bestuurlijk afstemmingsoverleg. Ik verzoek u vriendelijk of u er ook rekening mee kunt houden dat de mensen thuis het ook kunnen volgen.

De heer **Aalbersberg**:

Ik ga het doen. Corrigeer me als ik het in mijn enthousiasme vergeet.

De **voorzitter**:

Zeker.

De heer **Huidekooper**:

Dank, voorzitter. Dat brengt mij bij de vraag wat die crisisorganisatie kenmerkt.

De heer **Aalbersberg**:

In algemene zin is een crisisorganisatie niet langdurig. Eigenlijk is die kortcyclisch, want als een crisis heel lang duurt, wil je het overgebouwd hebben naar een regulier proces. In een crisissituatie waarin interdepartementale, politieke besluitvorming nodig is, en het direct nemen van maatregelen, gaat het om discipline, een bepaalde ritmiek en eigenlijk ook om een voortdurende snelheid. De MCCb, de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing, is eigenlijk een onderraad. Onder de ministerraad zitten normaal allemaal onderraden en de MCCb is eigenlijk de enige onderraad die direct besluiten kan nemen. In de regel is, zoals ik zei, de voorzitter altijd de minister van Justitie en Veiligheid of de minister-president. De besluiten van de MCCb worden de eerste ministerraad daarop gedeeld in de ministerraad. De MCCb – de structuur kenmerkt dat – is een klein overleg met de betrokken bewindslieden dat op dat moment de noodzakelijke besluiten voor een crisis kan nemen.

De heer **Huidekooper**:

Functioneerde dat naar uw inzicht op dat moment ook goed?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, zeker in het begin. De eerste MCCb was nog breed. Na een paar MCCb's is die weer teruggebracht tot een wat kleiner overleg. Want ja, ook zo'n overleg in een acute crisis is wel in een bepaalde samenstelling. Op een gegeven moment zaten we, geloof ik, op ongeveer acht bewindslieden. U hebt alle aanwezigheidslijsten gezien. De eerste waren nog wel breed en op een gegeven moment zijn die teruggebracht. Dat ging inderdaad steeds weer door de route: voorbereid in het interdepartementaal ambtelijk overleg en in de ICCb, de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing, want daarin wordt alles afgestemd. Soms werd er al van tevoren overlegd met het Veiligheidsberaad. Dat stuk met de agenda – dat doet de NCTV; die zorgt ervoor dat al die dingen bij elkaar komen – kwam dan in de MCCb, waarin de routine altijd hetzelfde is. Wat is het beeld? Langzamerhand keek men ook naar het beeld van de voorzitter van het OMT. Wat is het maatschappelijke beeld? Wat is het handhavingsbeeld? Welke besluitvorming is voorbereid? Dan vindt er besluitvorming plaats. Een heel belangrijk deel is ook: wat is de communicatiestrategie; hoe vertellen we het? Dat werkte. Na verloop van tijd ... Ik weet niet of u daarop wilde ...

De heer **Huidekooper**:

Daar kwam ik inderdaad op, want dat is de perfecte brug.

De heer **Aalbersberg**:

Dan stop ik even.

De heer **Huidekooper**:

U geeft namelijk aan dat die structuur in eerste instantie in staat stelde om met de juiste mensen op snelheid besluiten te nemen. Maar op een gegeven moment ... U gaf al aan: de crisisstructuur is eigenlijk niet bedoeld voor een langere periode. We zien ook dat na de zomer van 2020, als de eerste golf is geweest, de organisatie wordt veranderd. Er komt een speciaal directoraat-generaal COVID-19. U en uw organisatie, de NCTV, doen een stap terug. We zien echter dat het virus in het najaar van 2020 weer oplaait en dat de NCTV weer teruggevraagd wordt. Eigenlijk moet ik zeggen: opnieuw wordt geactiveerd. Waarom was dat nodig?

De heer **Aalbersberg**:

Ook als NCTV zelf vond ik in juli: we moeten afschalen als crisisorganisatie. Dat heeft ook te maken met de besluitvorming. Het is goed om in een klein politiek overleg besluiten te nemen, maar als je

langer in een crisis zit, moet je naar de brede besluitvorming in een brede ministeriële commissie, en moet je uit de structuur van de ICCb.

De heer **Huidekooper**:

Kunt u ook uitleggen waarom dat niet meer wenselijk is?

De heer **Aalbersberg**:

Dat heeft ook met de brede politieke vertegenwoordiging te maken. Een MCCb is namelijk een kleine verzameling van de meest betrokken politieke bewindslieden die keuzes maken. Dat is goed in een korte crisis, maar daarna is het altijd goed om weer te verbreden naar de reguliere situatie, met een normale onderraad die het mandaat heeft van de ministerraad of daarna naar de ministerraad gaat, en ook een bredere adviescommissie over covid, het ACC. Je moet niet te lang in een crisis blijven heersen, want in de crisis heb je wat bijzondere mogelijkheden en rollen. Dat is goed voor dat moment, maar als het langer duurt, wil je naar een regulier proces, zoals we dat doen in de Haagse wereld, in de politieke wereld. Dat was ook de insteek.

Daarbij ging het in de zomer ook naar beneden. We zaten dus in een terugloop van de besmettingen. Voor zover u dat nog weet, hadden we toen ook opeens nieuwe crises aan de wand, zoals het hoogwater in Limburg. Als NCTV zeiden we: we kunnen niet zo veel crises aan; we moeten er ook voor zorgen dat we weer klaarstaan – gelukkig heeft dat niet doorgezet – voor de volgende crisis. Die elementen bij elkaar zijn de reden dat we dit deden.

De heer **Huidekooper**:

Maar dan wordt u weer teruggevraagd.

De heer **Aalbersberg**:

Toen is wel ingesteld, met een regeling, dat het niet meer een crisisstructuur was. Het is toen omgezet naar de Ministeriële Commissie Covid-19, een reguliere onderraad, zoals andere. Die was breder samengesteld, dus niet meer met een beperkt aantal ministers, maar met het allergrootste gedeelte van het kabinet. Een adviescommissie daaronder werd voorgezeten, zoals regulier was met die onderraden en adviescommissies, door de sg, in dit geval de secretaris-generaal van Justitie en Veiligheid. Daarmee was de structuur van het ambtelijk overleg geborgd.

De heer **Huidekooper**:

U noemde al een verschil: de bredere vertegenwoordiging. Wat verschilde er nog meer?

De heer **Aalbersberg**:

Ehm ... Nou, eigenlijk werkte het zoals de normale besluitvorming in Den Haag ook loopt, dus met voorbereiding, een adviescommissie, een normale onderraad en dan de ministerraad. Zo werd het, op dat niveau, ingezet. In de relatie met de omgeving bleven natuurlijk heel veel dingen hetzelfde. Na de zomer begonnen de besmettingen weer op te lopen en kwam er een enorme druk op de projectdirectie, die ook was ingericht om wat breder te kijken naar maatschappelijke effecten en het afbouwen. Dat kwam eigenlijk in gedrang met de kortcyclische besluitvorming. Dat was ineens ... Dat had wat crisisachtige elementen zonder dat het een crisisstructuur werd.

De heer **Huidekooper**:

Met "kortcyclisch" bedoelt u te langzaam?

De heer **Aalbersberg**:

Om de twee, drie dagen, bam, heel erg erop zitten. Dat kenmerkt de NCTV-organisatie wat meer, om daar met veel energie als fixers in te zitten. Dat heeft ertoe geleid dat de NCTV in oktober gevraagd is om niet meer in de crisisstructuur te komen, maar eigenlijk toch weer de rol op te pakken van het faciliteren van de agenda's et cetera in de nieuwe structuur van de adviescommissie covid, de ACC, en de Ministeriële Commissie Covid-19. Het was dus geen crisisstructuur, maar de NCTV pakte wel de rol weer op van het samenbrengen van de besluitvorming, het verbinden met het Veiligheidsberaad en samen met VWS al die onderdelen maken. De projectorganisatie focuste zich veel meer op de strategie voor de bouwplannen, de maatschappelijke impact, de lange termijn et cetera. Daarmee kwam er een onderscheid tussen die twee taken. De NCTV heeft bijna tot het einde het faciliteren van de besluitvorming ondersteund.

De heer **Huidekooper**:

U noemde dat "kortcyclische besluitvormingsprocedures". Begrijp ik goed dat het niet lukte om voldoende snel besluiten te nemen en dat u daarom weer terug bent gevraagd? Of moet ik dat anders zien?

De heer **Aalbersberg**:

Dat zal ook meegespeeld hebben. Ik weet dat ik gewoon teruggevraagd werd en dat de betrokkenen graag wilden dat de NCTV weer in deze rol stapte. Het zal er ongetwijfeld iets mee te maken hebben dat dat goed liep, dat dat naar tevredenheid was en dat de breedte van die andere portefeuille wat conflicteerde met het ondersteunen van de

besluitvorming. Dat je dan teruggrijpt naar een vertrouwd iets, begrijp ik wel. Ik denk dus dat er gewoon teruggegrepen werd naar een vertrouwde partner in dezen.

De heer **Huidekooper**:

U zei net nog iets wat mij opviel, namelijk dat Nederland op het moment dat u bezig bent met de coronacrisis geen capaciteit meer vrij heeft voor een nieuwe crisis. Leidt dat tot de conclusie dat we in Nederland niet meerdere crises tegelijk zouden kunnen dragen?

De heer **Aalbersberg**:

Jawel, maar dat gaat heel veel energie kosten. U moet begrijpen dat ook voor een NCTV ... Ik denk dat er voor de coronacrisis voortdurend ongeveer 60 à 70 mensen in onze rol actief waren. We hebben veel geleerd van de crisis van MH17, onder andere dat je, op het moment dat er een crisis begint, alle functies dubbel bemenst. Wij werkten de hele drie jaar door met drie dagen op, drie dagen af. Die crisis hield namelijk niet op na vijf dagen. Eigenlijk was het zeven dagen, inclusief de voorbereiding van het Catshuis. Je hebt dus een flink aantal mensen nodig om stabiel te blijven en ervoor te zorgen dat je mensen fit en vitaal blijven. Dat was een les uit eerdere ervaring voor ons. Op het moment dat er een crisis begint, laten wij bijna direct alle functies dubbel belasten. Dat vinden mensen soms lastig, want in de eerste weken wil je overal bij zijn, maar je werkt drie dagen en je bent drie dagen vrij, voor die stabiliteit. Dat is een aanslag op je bezetting. In dat team wil je ook graag wat mensen van andere departementen; je stelt het zo breed mogelijk samen. Als de spanning hoog is, kan dat altijd, maar toen we al even in covid zaten, zeiden we: eigenlijk is er wel ruimte om over te gaan naar een reguliere structuur; daarmee staan wij weer klaar voor de volgende crisis. Dat was een lang antwoord. Natuurlijk kunnen we meer crises aan, maar dat gaat wel altijd ten koste van andere prioriteiten en capaciteiten et cetera.

De heer **Huidekooper**:

We komen straks nog terug op welke aanbevelingen u de commissie mee zou willen geven op dat vlak. Ik ben nog even benieuwd naar de mate van concreetheid. U zei net dat u door betrokkenen teruggevraagd werd. Wie was dat precies?

De heer **Aalbersberg**:

Ehm ... Ik denk dat dat iemand van Algemene Zaken was. Ik denk dat het verzoek kwam van de voorzitter van de ministeriële commissie.

De heer **Huidekooper**:

Dus de minister-president.

De heer **Aalbersberg**:

Ja, de minister-president. Maar het verzoek kwam via Algemene Zaken, via een ambtenaar van het ministerie van Algemene Zaken.

De heer **Huidekooper**:

Tot slot over dit onderwerp. Ik ben benieuwd of de crisisorganisatie in het eerste jaar van de pandemie tussentijds is geëvalueerd. Nog na de eerste golf wordt die afgebouwd. Er komt een nieuwe crisisorganisatie voor terug; dat schetste u net al. Is er ook besproken wat er aan de organisatie zou moeten wijzigen, dus wat er goed ging en wat er beter kon?

De heer **Aalbersberg**:

Ja. Volgens mij bent u ook in het bezit van die stukken. Wij hebben het crisisonderzoeksteam verschillende malen gevraagd om evaluaties uit te voeren. We hebben ook ... Ik ken niet meer alle aanbevelingen, maar daar kwamen voortdurend aanbevelingen uit die je dan toch meeneemt. Dat was niet heel drastisch, niet "alles moet anders". Het ging over zaken als: is de communicatie met alle andere departementen voldoende of kan dat beter? Gaat het niet te snel? Hoe hou je iedereen aan boord? De communicatie is een aantal keren geëvalueerd, op een aantal momenten. Dat zijn dus geen diepgravende evaluaties zoals uw commissie doet of zoals de Onderzoeksraad gedaan heeft, maar er waren dus wel tussenevaluaties. Volgens mij was de eerste al – ik weet de datum niet precies – ergens in het voorjaar van 2020.

De heer **Huidekooper**:

We kennen dat onderzoek inderdaad, maar ik wil het graag van u horen. Wat als ik het los van het onderzoek vraag? Wat waren in die tussenperiode de wijzigingen aan de organisatie waarvan u zei dat die nodig zijn?

De heer **Aalbersberg**:

Ik heb dat niet heel scherp meer. In ieder geval wilden we het team breder samenstellen. Ik denk wel dat een ervaring was ...

De heer **Huidekooper**:

Welk team precies?

De heer **Aalbersberg**:

Het team van de 60 mensen. Je probeerde ook mensen te betrekken van Economische Zaken en collega's van andere ambtenaren, want je wilde

een zo breed mogelijke blik. Je wilde eigenlijk van alle ministeries de beste kandidaat. Dat is natuurlijk altijd wat je graag wil op zo'n moment. We hebben ook ... Ik moet het even andersom uitleggen. Je hebt verschillende soorten departementen. Je hebt echte departementen met uitvoeringsorganisaties en wat sturing en je hebt stelseldepartementen die vooral of alleen op het stelsel sturen.

De heer **Huidekooper**:

Dat moet u even uitleggen voor mensen die daar niet bekend mee zijn.

De heer **Aalbersberg**:

Dat ga ik doen. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is gewend aan sturen op allerlei problemen en heeft een grote interne crisisorganisatie. Een stelseldepartement, zoals het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap of het ministerie van VWS, is veel meer een departement dat stuurt op beleid en wetgeving en wat minder in huis gewend is om inhoudelijk te sturen. Dat zagen wij als NCTV ook in de eerste fase, dus dat het ministerie van VWS ontzettend een been bij moest trekken om wat meer uit beleidssturing te komen en richting operationele sturing te gaan, ook in de bezetting. In het begin heb ik me soms ook wel wat zorgen gemaakt over mijn collega's bij VWS die nog niet dubbel bezet waren en ontzettend zwaar belast werden. Enerzijds waren zij bezig met het parlementaire proces, beantwoorden, en eigenlijk moesten ze ook wat sturen. In dit geval betekende dat dat we als NCTV, zeker in die eerste fase, regelmatig bijgesprongen zijn, om samen met en naast VWS die crisisorganisatie te helpen en te bemensen. Heel langzaam is in de loop van dat jaar ook het ministerie van VWS veel meer in een soort operationele crisismethode gekomen. Maar dat ging wel met enige zorg. Ik weet nog dat ik ergens in de beginfase naar de secretaris-generaal van VWS ben geweest om ...

De heer **Huidekooper**:

Ik onderbreek u even, maar daar willen we zo meteen nog met u over spreken. Daar komen we dus nog op terug. Ik heb nu voldoende voor dit onderwerp. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Collega Lammers, heeft u op dit onderwerp nog aanvullende vragen?

Mevrouw **Lammers**:

Nee, op dit onderwerp niet.

De **voorzitter**:

Meneer Aalbersberg, u had het over het principe van drie dagen op en drie dagen af werken in crisistijd. Gold dat ook voor u?

De heer **Aalbersberg**:

Nee. Dat is het eerlijke antwoord.

De **voorzitter**:

Waarom niet?

De heer **Aalbersberg**:

Als functionaris ben je moeilijk ... Dat geldt ook voor ministers. Het was een bijzondere tijd. In de tweede helft van de eerste periode was ik eigenlijk zes dagen per week in Den Haag. Zaterdag was de terugvaldag waarop ik thuis was en verder was ik zes dagen in Den Haag.

De **voorzitter**:

Is dat vol te houden?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, maar je moet je afvragen of je dat wil. Op dat moment ging dat. Het heeft veel energie gekost, maar het gaf ook wel, kan ik eerlijk zeggen, een vorm van voldoening, want je doet ertoe. Dat gold ook wel voor de meest direct betrokken ministers. Aan de bovenkant van de crisis waren allemaal mensen die persoonlijk in een functie voor een opdracht stonden die ze niet konden delegeren, dus de ministers die betrokken waren bij het zogenaamde Torentjesoverleg. We gaan straks nog in op de structuur; ik neem aan dat die dingen straks nog aan de orde komen. Die groep mensen was eigenlijk wel voortdurend bezig met deze crisis. Dan praten we over een groep van een man of tien.

De **voorzitter**:

Hoe kijkt u daar nu naar, juist omdat het een langdurige crisis is?

De heer **Aalbersberg**:

Je kunt door de politieke verantwoordelijkheid van een minister bijna niet zeggen: ik doe drie dagen op en drie dagen af. Zo zit ons stelsel niet in elkaar. Dat hoort ook bij het ambt van minister zijn. Ik denk dat dat, in een aantal van die zware boegbeeldfuncties, ook een beetje bij dat ambt hoort. Er moeten mensen om je heen zijn die zeggen: hé, dit gaat niet meer goed. Je moet er wel voor zorgen dat je een beetje door je omgeving in de gaten gehouden wordt. In mijn organisatie – daar zal het anders gaan – deed mijn vervanger alle ... De hele NCTV ging ook nog gewoon door. Er waren voldoende andere onderdelen, zoals terrorisme en

bewaken en beveiligen. Dat nam mijn vervanger van mij over. Je kiest dus wel prioriteiten, ja. Het heeft een voordeel, maar het gevaar is dat er niemand waarschuwt dat het niet goed gaat en er iemand omvalt omdat er niet voldoende op is gelet. Ik denk dat voor ons het uitvallen van minister Bruins het moment was waarop we dachten: "Joh, je moet elkaar wel in de gaten houden. Dat moet niet opeens gebeuren. Dat moet je aan zien komen." Dat is moeilijk, want het is hun eigen verantwoordelijkheid. Uiteindelijk gaan mensen daar zelf over. Maar als je dicht bij elkaar werkt, kun je er wel voor zorgen dat je elkaar wat meer in de gaten houdt. Dat was rondom mij wel zo georganiseerd.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik collega Lammers het woord voor het volgende onderwerp.

Mevrouw Lammers:

Dank u wel. We hebben zojuist met u gesproken over de crisisorganisatie. Nu zou ik graag met u willen spreken over het Veiligheidsberaad. Tijdens de pandemie vormt u een belangrijke schakel tussen het kabinet en de regio. U onderhoudt het contact met het Veiligheidsberaad. We weten dat het Veiligheidsberaad een overleg is van voorzitters van 25 veiligheidsregio's. Kunt u aangeven wat de precieze functie van het Veiligheidsberaad is, of eigenlijk wat de functie was tijdens de pandemie?

De heer Aalbersberg:

Ja. De wettelijk positie kent u. Het Veiligheidsberaad bestaat uit de voorzitters van de 25 veiligheidsregio's, wat samenwerkingsorganen zijn. Zij zijn geen superburgemeesters, maar zij zijn de voorzitters van de veiligheidsregio's. Ze zijn dus intermediairs. Toen ik NCTV werd – u weet dat ik daarvoor eigenlijk altijd in het lokale domein heb gewerkt, als korpschef en politiechef – en in het Haagse kwam, vond ik dat in de crisis de verbinding tussen het lokale en de crisisvorming eigenlijk dun was. Ik weet het nog: de eerste crisis die we hadden was de tramaanslag in Utrecht. Toen hebben we de burgemeester, de heer Van Zanen van Utrecht, in de ministeriële commissie laten inbellen en mee laten doen. Dat is eigenlijk de stap geweest op basis waarvan we hebben vastgesteld: in die commissies voor crisisbeheersing moet je altijd een vertegenwoordiger hebben vanuit het lokale domein.

In de coronacrisis hebben we dat vertaald door de voorzitter van het Veiligheidsberaad en de portefeuillehouder GGD GHOR – dat is de afkorting voor de burgemeester van Venlo, die in het Veiligheidsberaad de

gezondheidsportefeuille had – mee te nemen in de vergaderingen van eerst de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing en later ook de daaropvolgende Ministeriële Commissie Covid-19. Zij hadden geen stempositie, maar konden er wel altijd bij zijn en konden meeluisteren en meepraten. Die verbinding hebben we ... Op dit moment is dit in het nieuwe crisishandboek zelfs voorgeschreven, dus dat altijd de verbinding gemaakt wordt tussen het Veiligheidsberaad en de burgemeesters en de nationale crisisstructuur. Zo hebben we dat dus gedaan.

Op dat moment – ik ga nu naar uw vraag toe – was het Veiligheidsberaad voor ons heel belangrijk, want midden in zo'n crisis is de getrapte vertegenwoordiging van al die burgemeesters het beste te organiseren met deze 25 voorzitters. Die zijn namelijk direct aangesloten bij de burgemeesters in hun regio, waarbij die 25 voorzitters ook duidelijk het onderscheid vormen tussen grootstedelijke randstad en het platteland. Het Veiligheidsberaad was voor ons dus ontzettend belangrijk. Van hen hoorden we wat er speelde. Het was geen besluitvormend orgaan, maar gaf wel advies en vertelde hoe zij ertegenaan keken. Alle maatregelenpakketten werden dus altijd van tevoren getoetst in het Veiligheidsberaad. In een aantal gevallen zei het Veiligheidsberaad dat ze iets niet verstandig vonden en werd het daarop aangepast. Zoals ik al zei, zaten de voorzitter van het Veiligheidsberaad en de portefeuillehouder ook in de ministeriële commissie. Dat beraad was op dat moment dus toch wel een beetje de intermediair in verbinding tussen de crisisorganisatie en de lokale overheden. Dat gold in ieder geval voor de crisiselementen. Ik maak even een uitzondering. Er waren natuurlijk ook vergaderingen met de wethouders gezondheidszorg. Dat ging veel meer over de ziekenhuisbedden et cetera. Dat hoorde veel meer in de reguliere zorg en de structuur van VWS. Het ging hierbij echt over de crisis, de handhaafbaarheid en de openbare orde. Wat gebeurt er in de samenleving? Om die elementen ging het, en niet om een heleboel andere reguliere processen die in de normale structuur zaten.

Mevrouw **Lammers**:

Wat was dan uw rol bij het Veiligheidsberaad?

De heer **Aalbersberg**:

Onder verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en Veiligheid kon ik ze meenemen, door brieven. Vaak nam ik de heer Van Dissel mee, die vertelde wat er aan de hand was. De verbindende schakel tussen wat daar speelde en ... Heel vaak waren er ook verschillende bewindslieden mee. De minister van JenV was er vaak, net als de minister van VWS en soms de

minister van BZK. Daarin zorgde ik ook voor wat we met elkaar moesten verbinden en delen, en wat we met elkaar moesten doen. Dat zat ook op het onderliggende ambtelijke niveau. Want tussen mijn directeur Crisisbeheersing, die ook veel deed, en de twee vertegenwoordigers, de directeuren van de veiligheidsregio's Rotterdam en Amsterdam, was ook continu overleg. Het was dus niet alleen maar op het politiek-bestuurlijke niveau, maar ook ambtelijk werd er veel gedeeld wat er speelde.

Mevrouw **Lammers**:

Uit ons onderzoek komt naar voren dat als de leden van het Veiligheidsberaad iets wilden bereiken, ze contact met u opnamen, en niet met een andere minister of de minister-president. Wat zegt dat over uw positie?

De heer **Aalbersberg**:

Dat ik de brievenbus was en dat die brievenbus blijkbaar goed werkte. Ik besprak dat natuurlijk met de bewindslieden in het Torentjesoverleg of in een ander overleg, zodat ze dat wisten en daar besluiten over konden nemen. Ik kon dat dan ook wel weer terugkoppelen. Die brievenbusfunctie van de NCTV heeft daarin gewerkt. Er was druk. Het ging erom: wat kan er allemaal? De belasting was enorm, zeker in die eerste periode, waarin er dagelijks en wekelijks overleggen waren. Dat bedoel ik misschien wel een beetje met "oliamannetje" en "honest broker". Dat is de rol.

Mevrouw **Lammers**:

Functioneerde dat altijd goed? Was er ook weleens discussie?

De heer **Aalbersberg**:

Natuurlijk was er discussie. Zet 25 burgemeesters bij elkaar en er is discussie. Dat is ook goed. Niet alle voorzitters hadden echt dezelfde lijn. Er waren mensen die eigenlijk nog strenger wilde zijn, maar anderen zeiden: het moet toch anders. Dat was altijd een debat. Het Veiligheidsberaad kwam, net als andere organen, altijd wel tot een eensluidende mening, ook dankzij de voorzitter, die daar een belangrijke rol in had. Alle discussies die overal speelden, speelden ook in het Veiligheidsberaad.

Mevrouw **Lammers**:

Dank u wel. Dan heb ik op dit onderwerp geen vragen meer.

De **voorzitter**:

Collega Huidekooper, heeft u op dit onderwerp aanvullende vragen?

De heer **Huidekooper**:

Ja, ik heb één vraag. Wij hebben ook burgemeester Mikkers van 's-Hertogenbosch hier in deze zaal verhoord. Hij gaf aan dat hij van mening was dat het Veiligheidsberaad te veel als klankbord voor de Tweede Kamer werd gebruikt door het kabinet. Wat is uw reactie daarop?

De heer **Aalbersberg**:

Ik heb hem dat horen zeggen. Ik begrijp dat ook vanuit de positie van een burgemeester. Waar het veiligheidsbestuur natuurlijk een samenwerkingsorgaan is, krijgt het Veiligheidsberaad in de nieuwe wetgeving een wat zwaardere rol. Ik begrijp dat u dit zegt. Ik vond het wel heel plezierig om te hebben. Ik kijk daar dus iets anders tegenaan, even los van de wettelijke basis. Het was heel goed dat we die verbinding konden maken tussen de hectiek van de voortdurende snelheid in besluitvorming en toch een soort vertegenwoordigend orgaan van burgemeesters van die grote plaatsen bij elkaar, die er middenin zaten. Vanuit de ervaring ben ik iets positiever over hoe dat daar echt gewerkt heeft.

De heer **Huidekooper**:

U zegt: het was in de praktijk prettig. Mag ik dat zo vertalen?

De heer **Aalbersberg**:

Maar ook functioneel. Het was niet alleen prettig, maar ook functioneel, omdat we heel snel konden schakelen. "Dit speelt hier. Hoe kijken het Veiligheidsberaad en deze burgemeesters daartegen aan?" Er is altijd een vorm van getraptheid. Deze getraptheid van de voorzitters van de veiligheidsregio's ... Zij zitten in het proces van crisisbeheersing en openbare orde. Dat is het ook. Ik heb het niet over de andere lijnen. Dat was daarmee wel sneller. Zij spraken ook regelmatig met al hun burgemeesters daar.

De heer **Huidekooper**:

Dan tot slot: is het ook wenselijk?

De heer **Aalbersberg**:

U vraagt nu om mijn professionele opvatting, dus ik zeg dit even zonder enig politiek mandaat. In de vorm van crisisbeheersing is het wenselijk om tussen het Rijk en de gemeente een coördinatielevel te hebben. Dat hebben we gerealiseerd met de veiligheidsregio's. Dat wordt steeds sterker. Die sturen daarin ook op de samenhang tussen de operationele diensten als politie, de witte kolom, de geneeskundigen en de gemeentelijke opvang. Als er schaarste is, zul je die tussenstap moeten

hebben. De positie van de veiligheidsregio ... Daarbij besef ik dat er een democratisch gat in zit. Het is echt de vraag, ook voor u, hoe je dat democratische gat gaat invullen. Maar het is wel heel goed om van 1 naar 25 naar 300 te gaan. Dat is in de beheersing van de crisis goed om te hebben als coördinatielevel.

De heer **Huidekooper**:

Dank u wel.

De **voorzitter**:

U geeft aan waarom het goed was om juist met het Veiligheidsberaad deze afstemming te hebben. Waren er ook andere mogelijkheden om in die afstemming te voorzien?

De heer **Aalbersberg**:

Ja. We moeten een beetje onderscheid maken. Ik denk dat de meer geneeskundige vragen via het BAO, de VNG en de wethouders et cetera een belangrijke rol kregen. Ik denk dat je, door het brede en langdurige van de crisis, nog steeds dat deeltje van openbare orde, crisisbeheersing en schaarste hebt, maar dat het brede, ook het gemeentelijk brede, met wethouders groter werd. Dat had je anders kunnen organiseren. Ik weet niet direct of het onder de VNG-paraplu gewerkt had, want dat wordt heel breed en heel groot. Maar dat had het kunnen zijn. Je had het natuurlijk ook via de VNG kunnen organiseren. Dat is een ander vertegenwoordigend instrument. Maar ook de VNG heeft geen eigen besluitkracht. Het blijft uiteindelijk ... Van de verantwoordelijke burgemeesters wil je naar iets centraals. Die keuze had je ook kunnen maken, maar de veiligheidsregio, de bestuurder van die veiligheidsregio en het Veiligheidsberaad zijn wat meer getraind en geoefend in crisisbeheersing.

De **voorzitter**:

Kan ik daar dan uit opmaken dat dit uit toeval zo ontwikkeld is? Of ziet u dat anders?

De heer **Aalbersberg**:

Nee. De geschiedenis van de veiligheidsregio's is natuurlijk al langer. Ja, er is natuurlijk steeds een ingewikkeld vraagstuk over de democratische controle van dit systeem, van de burgemeesters. Maar alle veiligheidsvragen zijn vaak ook gemeente-overschrijdend. Je hebt dus een vorm van bovenregionale sturing nodig. Nou, in het ontwerp van de Wet veiligheidsregio's wordt er ook meer een rol neergelegd voor de voorzitter van de veiligheidsregio, ook qua bevoegdheid. Dit proces van de veiligheidsregio's is dus eigenlijk op een aantal dingen allang bezig, zeker

op het gebied van brandweer en verdelen. Met corona werd het sterker door de langdurigheid van de crisis en de heftigheid van de maatregelen die genomen werden. Corona is dus wel een versneller geweest van het Veiligheidsberaad, dat daarvoor toch vooral met het beheer van de brandweer bezig was. Soms was het wel een beetje bezig met dat soort onderdelen, maar door corona is die wat operationele rol wel versterkt en versneld, in mijn opvatting.

De **voorzitter**:

Helder, dank u wel. Dan gaan we naar het volgende onderwerp. Daarvoor geef ik graag het woord aan collega Huidekooper.

De heer **Huidekooper**:

Hartelijk dank, voorzitter. Ik wil het even hebben over de besluitvorming. We hebben het net al gehad over ... Ik leid het even in. We hebben net gesproken over de Ambtelijke Commissie Covid-19, de commissie die bestaat uit hoge ambtenaren van verschillende ministeries, en adviseurs. Die vormden de opmaat naar de Ministeriële Commissie Covid-19, met alle ministers en adviseurs. U bent als NCTV bij beide overleggen aanwezig. Die twee overleggen vormen samen met de ministerraad de officiële besluitvormingsstructuur. Er zijn gedurende de pandemie ook twee overleggen ontstaan waarvan geen notulen worden gemaakt, informele overleggen. Dat gaat over het Catshuisoverleg en het Torentjesoverleg. Laat ik bij die eerste beginnen. Het Catshuisoverleg vindt vanaf 15 maart 2020 iedere zondag plaats in het Catshuis hier in Den Haag. Kunt u allereerst eens zeggen: hoe gaat zo iets eraan toe? Kunt u ons een daarin meenemen?

De heer **Aalbersberg**:

Het Catshuisoverleg als eerste? Ja. De doelstelling van dat ... Ik moet eerst even terug. Er ontstond in de besluitvormingscyclus ... We zagen, zeker in de eerste weken, vrij snel nadat we een MCCb, een Ministeriële Commissie Crisisbeheersing moesten organiseren, dat je er bijna niet aan toe kwam om eigenlijk wat achterover te kijken naar wat er in de bredere politiek gebeurt. Dus ja, in de crisis heb je je besluitvorming op orde. Daar is toen het beeld geboren: we moeten breder politiek draagvlak tussen de ministers organiseren, een wat breder overleg tussen de ministers, wat meer beschouwend, en soms moeten we deskundigen uit kunnen nodigen. Daaruit is eigenlijk het idee gekomen van het Catshuis.

Dat Catshuisoverleg was dus een bredere samenstelling van het kabinet. Niet alle ministers waren er, maar het was wel breder. Het was politiek

breder samengesteld, met alle coalitiepartijen. Het was buiten de vergadercyclus. Het was dus altijd op een zondag. Het zat niet klem, waardoor leden opeens weer weg zouden moeten voor alle andere dingen. Er was dus ook ruimte. Het was ook een langere ... Het was wel een zware belasting, want iedereen moest op zondag weer naar Den Haag komen en het duurde 2, 2,5 en soms 3 uur, afhankelijk van ... Maar het een andere setting, in het Catshuis, gaf wel een bepaalde ruimte. Daardoor was er ruimte voor die beschouwing, maar ook voor het politieke debat.

In dat Catshuisoverleg waren er een aantal rollen. De heer Van Dissel nam weer alle mensen mee. Gedurende de vergadering was er een breed sheetdeck – zo noemen we dat. Dat was een stapel sheets in oranje kleuren die we met elkaar verzamelden, over maatschappelijke impact, handhaving, wat de politie vindt, wat eraan komt, wat de te verwachten maatregelen zijn die wellicht zouden voorkomen ... Het beeld van de heer Van Dissel, dat hele pakket dat er lag en soms externe sprekers ... Begin april is de heer Putters er geweest, en later de burgemeester van Amsterdam et cetera. Er zijn verschillende keren mensen uitgenodigd. Daarna gaven we ruimte voor overleg tussen de bewindslieden. Er was een beperkt aantal ambtenaren bij, maar het overleg was vooral tussen de bewindslieden, eigenlijk om te sonderen: waar staan we, wat is een beetje de politieke discussie en de lijn? Dat gebeurde zonder besluiten te nemen. Het was echt een afstemmingsoverleg. Dat was het Catshuisoverleg.

De heer **Huidekooper**:

Wie bepaalde de agenda en nodigde mensen uit voor dat overleg?

De heer **Aalbersberg**:

De voorzitter. Er was niet echt een agenda. Er was meer een soort programma per overleg. We hadden feitelijk ook geen agenda, maar wel een soort volgorde van een aantal dingen die we zouden kunnen bespreken. Dat deed ik meestal met de voorzitter.

De heer **Huidekooper**:

U deed dat met de voorzitter, zei u. En de voorzitter was premier Rutte?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, en met een collega van het ministerie van Algemene Zaken. We deden dat met zijn drieën.

De heer **Huidekooper**:

Wat was het doel van die overleggen?

De heer **Aalbersberg**:

Dat gaf ik al aan. Het was informeel. Het was beschouwend. Het ging om politieke afstemming. Het is belangrijk om ook anderen mee te nemen. De feitelijke MCCb bestond natuurlijk maar uit acht ministers en bevatte niet alle kleuren van de coalitie. Dit overleg was breder, coalitiebreed. Er waren meer ministers. Er werd afgestemd: wat speelt er? Wat zijn andere invalshoeken in de beschouwing? Hoe kijkt iedereen ertegenaan? Naast afstemming, ging het ook om een soort collectiviteit vinden over richting op het politieke niveau.

De heer **Huidekooper**:

Wat was uw rol bij die sessies in het Catshuis?

De heer **Aalbersberg**:

Vrij beperkt. Ik zorgde voor het sheetdeck met alle spullen. Die lichtte ik toe. Meestal ging het in de volgende volgorde. Eerst gaf de heer Van Dissel zijn epidemiologische beeld. Vervolgens had ik een heel sheetdeck met alles wat erop kon. Daarna was het aan de voorzitter, die met de andere bewindslieden het gesprek aanging.

De heer **Huidekooper**:

Kunt u schetsen hoe dat ging? Er was een sheetdeck. Dat is een powerpoint, zie ik voor me.

De heer **Aalbersberg**:

Die hadden we niet, maar het waren wel een soort powerpointsheets die lieten zien wat er aan de hand was en wat er speelde. We hadden verschillende metingen. Om de twee weken hadden we een flitspeiling. Wat is het draagvlak? Hoe kijkt het publiek ernaar? Dat zat erin. We hadden soms een beeld van het Sociaal en Cultureel Planbureau. We hadden iets van handhaving. Later werd dat deck steeds dikker. U heeft ze allemaal gezien. In het begin zijn ze dun, maar ze worden dikker. Het wordt een steeds breder beeld van wat er in totaal speelt. De doelstelling daarvan was eigenlijk om alle leden van het Catshuisoverleg in hoofdlijnen zo breed mogelijk mee te nemen in wat er allemaal speelt, naast wat ze zelf allemaal hadden uit hun eigen kolom. Dat namen ze natuurlijk ook mee.

De heer **Huidekooper**:

Wie waren daar allemaal bij aanwezig?

De heer **Aalbersberg**:

U hebt lijsten, maar u wil van mij ...

De heer **Huidekooper**:

We proberen het te reconstrueren, dus soms vraag ik ook naar dingen die we uit ons onderzoek al weten.

De heer **Aalbersberg**:

Ik ga proberen om dat te doen. Ik ben misschien niet volledig, maar in ieder geval de leden van de Ministeriële Commissie zelf, dus de minister-president, de minister van Volksgezondheid, de minister van Medische Zorg en de minister van JenV. Dat was de kleine kern. Dan de wat bredere kern: de minister van Binnenlandse Zaken, de minister van Sociale Zaken, de minister van Financiën, de minister van OCW, dus van onderwijs, de minister van Economische Zaken en soms ook de staatssecretaris van Economische Zaken of een andere staatssecretaris. Ik vergeet er vast een paar, maar dat was de hoofdkern. De heer Van Dissel was erbij. Ambtelijk ging het om de secretaris-generaal van Algemene Zaken en later, na de zomer, ook de secretaris-generaal van Justitie en Veiligheid, de directeur-generaal Covid, de directeur-generaal Volksgezondheid, de Rijksvoorlichtingsdienst en nog een enkeling, en twee of drie ambtenaren. Dat was de groep. Die was niet altijd hetzelfde. Soms werd die wat breder en soms ... Niet iedereen kon altijd op zondag. Rondom deze kern was de bezetting van het Catshuis georganiseerd. Ik ben vast een paar ministers vergeten. Excuseer me dat ik hen hier niet genoemd heb. Ik ben er vast nog een paar vergeten.

De heer **Huidekooper**:

Dit geeft in ieder geval een beeld.

De heer **Aalbersberg**:

Defensie was er in ieder geval ook altijd bij. Sorry, die schiet me alweer te binnen.

De heer **Huidekooper**:

Wie bepaalde er dan wie er die week werd uitgenodigd voor het Catshuis?

De heer **Aalbersberg**:

Dat was in afstemming met de voorzitter. Eigenlijk, als iemand wilde ... Er was niet een soort ... In de MCCb was het strikt, want dat wil je niet groter maken. Maar dit was ook een beetje sonderen. Ik denk dat de voorzitter het deed, misschien ook wel met de vicepremiers. Dat weet ik allemaal niet. Dat was ook een politieke afweging. Ik zorgde dan wel een beetje dat ambtelijk de partijen die erbij moesten zijn, erbij waren. Maar de keuze over de bewindslieden lag natuurlijk bij de voorzitter, in afstemming met zijn collega's.

De heer **Huidekooper**:
Dus de minister-president.

De heer **Aalbersberg**:
Ja.

De heer **Huidekooper**:
Oké. Ik vroeg naar het doel van de Catshuisoverleggen. U zei: het zijn informele overleggen. Dat zie ik zelf iets meer als de aard van het overleg. Ik ga de vraag dus toch nog ... Ik ben een beetje op zoek naar een antwoord. Wat miste er binnen de formele besluitvorming, binnen de Ambtelijke en Ministeriële Commissie, dat dit overleg noodzakelijk maakte?

De heer **Aalbersberg**:
Met het gevaar dat ik het herhaal ... Eén: de groep is breder. Voor het politieke afwegen en beschouwen was het goed om alle coalitiepartijen erbij te hebben, en juist ook de bewindspersonen die niet altijd in de MCCb zaten, zoals de minister van Sociale Zaken. De economische driehoek zat hierbij volledig aan tafel en zat niet altijd in de MCCb. Dit was dus een brede vertegenwoordiging van het kabinet. Dat was één.

Twee. In een crisisoverleg heb je niet zo veel tijd voor beschouwing. Dat moet je echt gaan organiseren. Je kunt niet zonder. Dit overleg had geen tijdsdruk. Ja, wel om te beginnen, maar wat minder aan het einde, hoewel iedereen graag naar huis wil op die zondag. Dat gaf ruimte om daar wat meer beschouwend te zijn en om andere mensen uit te nodigen, wat ook niet kon in de structuur van een besluitvormend crisisoverleg.

De heer **Huidekooper**:
Dan wil ik even met u naar het tweede informele overleg, namelijk het Torentjesoverleg. Later wordt dat ook wel het bewindspersonenoverleg Corona genoemd. Het Torentjesoverleg verwijst ernaar dat dat overleg plaatsvond in het Torentje, het kantoor van toenmalig premier Rutte. U was daarbij aanwezig. Wie waren daar nog meer bij aanwezig?

De heer **Aalbersberg**:
Dat was een klein groepje. Soms was dat overleg dagelijks. Het was dus een heel intensief overleg – dit was er niet in de eerste maanden; het Torentjesoverleg is ook op 15 maart gestart, dus zowel het Catshuisoverleg als het Torentjesoverleg zijn half maart gestart – tussen de minister-president, de minister van VWS, de minister voor Medische Zorg en de minister van Justitie en Veiligheid. Dat waren de vier bewindslieden die er altijd waren. Na de nieuwe formatie, dus met het

nieuwe kabinet, in de tweede helft, is de minister van Sociale Zaken daar als vijfde bij gekomen. Ambtelijk waren erbij: de secretaris-generaal van het ministerie van Algemene Zaken, de heer Van Dissel, ondergetekende, de raadsadviseur van Algemene Zaken op dit dossier en de directeur-generaal Gezondheidszorg en de RVD. Dat clubje was eigenlijk bijna altijd hetzelfde. Het was bijna altijd gedurende de lunch. Het was altijd een lunchsessie, dus op dat moment van de dag. Het was soms dagelijks en later om de dag; dat hing een beetje af van waar we zaten in de crisis.

Het doel van dit overleg was eigenlijk uitsluitend het operationele beeld: lukt alles wat we gedaan hebben? Het was dus veel meer gericht op de operatie. Eigenlijk werden de bewindslieden geïnformeerd. "Dit lukt wel. Dit lukt niet. Hier zit een probleem." Het was wat meer het operationele stuur op weg naar besluitvorming in de ministeriële commissies en dergelijke. Hier werden dus geen besluiten genomen, maar er werd wel heel erg gekeken: wat is er aan de hand? Wat zouden we moeten doen? Wat komt er op ons af? Loopt het goed? Het ging over alle onderdelen, dus van de maatregelen tot aan de mondkapjes. Wat is er aan de hand? Dat werd dan kort gedeeld. Dat leidde vervolgens, denk ik ook wel, tot het uitzetten in de reguliere structuur. We hadden dus een soort operationeel stuur; dat was het Torentjesoverleg. We hadden een wat meer beschouwend en breed politiek overleg in het Catshuis. Daartussendoor liep de formele besluitvorming, met al die overleggen, van ambtelijk tot en met de Ministeriële Commissie.

De heer **Huidekooper**:

Maar ik neem aan dat er op een gegeven moment ook wel kruisverbanden ontstonden.

De heer **Aalbersberg**:

De drie kernministers zaten in al die verbanden. Dat liep dus niet naast elkaar. Wat begon in het Torentjesoverleg leidde dan ... Als dat tot besluitvorming leidde, kon dat in het besluitvormingsdeel. Als het heel groot was, ging het ook nog naar het Catshuis en daarna naar de besluitvorming. Ja, er zat heel veel kruis... Je tekent het een beetje naast elkaar, maar de onderwerpen kwamen natuurlijk vaak bij alle drie vaak terug.

De heer **Huidekooper**:

Hoe zag uw rol eruit bij dat Torentjesoverleg?

De heer **Aalbersberg**:

Ook daar werkte ik weer met een sheetdeck – dus met papieren

powerpointpresentaties – om alvast te laten zien wat we aan het voorbereiden waren voor de besluitvormingsronde. Dus een deel van de operatie ... Loopt dat allemaal goed? Is er al een agenda voor de volgende Ministeriële Commissie Crisisbeheersing? Als ik in het Veiligheidsberaad was geweest, deelde ik ook wat daar speelde. Eigenlijk speelde ook hierbij dat de heer Van Dissel, de dg Volksgezondheid van VWS en ik de bewindslieden meenamen. Het ging ook, een beetje in die politieke lijn, over verantwoording afleggen over of wij gedaan hadden wat was afgesproken. Ook dat hoort bij zo'n stuur.

De heer **Huidekooper**:

U zegt dat er op het sheetdeck onder andere dingen stonden in voorbereiding op de besluitvorming. U maakte net ook het onderscheid tussen de formele besluitvorming en informele overleggen. Ik snap dan toch nog niet helemaal hoe deze overleggen ... Zijn die dan niet alsnog onderdeel van de besluitvorming als er ook stukken in voorbereiding op de besluitvorming op de dinsdag in de formele overleggen worden besproken?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, ik kan me voorstellen dat u die vraag zo stelt, maar er werd niet besloten. Er werd dus niet gezegd: we gaan het zo doen. Dus het was echt het sturen op de monitor. Is de voortgang goed genoeg? Loopt dit? Wat is er aan de hand? Komt dit? En wat vragen et cetera. Dus het is ook wat semantisch. Natuurlijk is dit een voorbereiding van wat dan in andere stukken moet gaan komen, maar het had niet de status dat daar dan een besluit viel. Het was ook een overleg waar de vijf meest betrokken bewindslieden natuurlijk ook wel samen konden delen en konden uiten. Het waren namelijk ook geen makkelijke tijden. Ik denk dat iedereen het zwaar had. Dus in die tijd was er ook wel een stukje ruimte voor mekaar onderling bijstaan. Er waren dus verschillende rollen. Dat Catshuisoverleg was misschien voor een deel ook wel een beetje het ventiel. Ik zeg altijd maar: het bijzondere van deze crisis was dat je, ook als ambtenaar, allemaal als persoon betrokken was. Mijn vrouw werkte in het verpleegtehuis. Mijn zoon was ic-verpleegkundige. Ik had twee ouders van achter in de tachtig, van bijna negentig. En ik had een zoon die voor een Amerikaans bedrijf werkte en twee jaar opgesloten heeft gezeten op een kamertje. Dus ieder van ons zat ook midden in die maatschappelijke onderdelen en dat deed ons ook allemaal wat. In dat kleine verband van dat Torentjesoverleg had je soms ook wat ruimte elkaar hier even in bij te staan.

De heer **Huidekooper**:

Er werden geen notulen gemaakt van deze overleggen. Is daar weleens over gesproken?

De heer **Aalbersberg**:

Dat moet wel, want als je ze niet maakt, heb je dat een keer besloten. Het staat me niet bij als een hele zware formele ... Maar dat moet wel, want als je ze niet maakt, heb je gezegd: we maken geen notulen. Dus dat moet een keer zo gezegd zijn; dat kan niet anders.

De heer **Huidekooper**:

Deze informele overleggen hadden, als ik u goed begrijp, wat u betreft dus ook duidelijk meerwaarde in de besluitvorming.

De heer **Aalbersberg**:

Ja, maar ook in het samenwerken. Ik probeerde net aan te geven dat het meer is dan alleen ... In zo'n crisis is het niet alleen maar technisch, maar gaat het ook om mensen die moeten samenwerken met elkaar. Deze betrokken bewindslieden hadden natuurlijk de eerste rol met elkaar. Dus ook in het samenwerken had het een belangrijke rol. Zij moesten naar voren stappen, moesten verantwoordelijkheid nemen. Dat is ook iets wat, met de directe ondersteuning van de mensen daarbij, ook wel een beetje een functie had in het doorgaan. De voorzitter vroeg daar net naar. Kun je door blijven werken? Ja, daar had dit ook een functie in. Je hield mekaar ook vast. We stonden ook samen voor een stap naar voren die we moesten zetten. We stonden daarvoor, zonder dat het een andere rol was. Daar had het een rol in.

De heer **Huidekooper**:

U noemde net ook het begrip "kernministers". Kunt u voor de helderheid nog even noemen wie dat zijn, wie u daarmee bedoelt?

De heer **Aalbersberg**:

De minister-president, de minister van Volksgezondheid en van Medische Zorg, en de minister van Justitie en Veiligheid. Die waren in die periode de vaste leden van dat Torentjesoverleg. Met kern bedoel ik niets anders. Dat was de kern, ja.

De heer **Huidekooper**:

Ja. Ik hoor u zeggen dat de informele overleggen duidelijk meerwaarde hadden en dat ze van toegevoegde waarde waren, maar ook dat ze uiteindelijk toch een belangrijke stap waren in de opmaat naar het besluit dat het kabinet dan later in de Ministeriële Commissie Covid-19 zou gaan nemen. Was het gezien de aard van de ingrijpende besluiten die het

kabinet heeft moeten nemen, en ook de transparantie en navolgbaarheid van hoe die besluitvorming is gegaan, dan niet beter geweest dat er wel notulen of verslagen van die informele overleggen waren geweest?

De heer **Aalbersberg**:

Nou, ik denk dat dit een van de vragen is waarvoor u er als commissie bent om daar een oordeel over te vellen. Ik kan alleen zeggen hoe het heeft gewerkt. De combinatie van het Torentje, het Catshuis en die overleggen werkte in deze crisis naar behoren. En natuurlijk waren er soms wel spanningen, denk ik. Is er voldoende betrokkenheid of niet? In zo'n crisis zit je altijd tussen een aantal uitersten en hoop je een weg te vinden die werkt. Ik heb gezien dat dit heeft gewerkt, en ik ben heel benieuwd naar uw rapport en hoe u politiek oordeelt over de vraag of we dat zo moeten blijven doen of niet.

De heer **Huidekooper**:

Wij zullen daar als commissie uiteraard een oordeel over vellen. Ik vraag dit ook aan u, terugkijkend op de pandemie die achter ons ligt.

De heer **Aalbersberg**:

Ik denk dat dit werkte met daarbij de opmerkingen: je hebt wel zo'n Catshuis nodig, je hebt dat bredere beraad nodig en je moet op tijd breder politiek opschalen in de ministerraad, zodat elke vakminister of staatssecretaris wel meegenomen kan worden in de besluitvorming. Dus ook met van de MCCb, de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing, naar de gewone reguliere onderraad, de Ministeriële Commissie Covid, gaan, moet je niet te lang wachten. De besluitvorming moet niet te eng worden. Het is wel goed dat je een eng kernteam bent dat veel doet, maar dat moet wel in het bredere verband steeds bekeken en besproken worden. Daar zitten altijd opletpunten tussen. Ik denk dat het hier gewerkt heeft, maar ook dat is verder aan uw oordeel.

De heer **Huidekooper**:

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Collega Lammers, heeft u aanvullingen?

Mevrouw **Lammers**:

Ja, ik heb nog enkele vragen. Dank u wel. Ik wil eerst nog even terugkomen op de uitnodigingen voor beide overleggen. U heeft gezegd dat het uitnodigen eigenlijk bij de minister-president ligt. U heeft een heel rijtje mensen opgenoemd van mensen die wél aanwezig waren, maar mijn

vraag is: waren er ook mensen niet aanwezig waarvan u eigenlijk vond dat ze wel aanwezig hadden moeten zijn?

De heer **Aalbersberg**:

Dan had ik dat onvermijdelijk gezegd, want dat was mijn adviesrol wel. Dat had ik moeten zeggen, want de NCTV zorgde ook voor het verspreiden van de uitnodigingen. Als het lijstje gemaakt was, zorgde het NCC, het Nationaal Crisiscentrum – ik noemde dat eerder – dat iedereen werd uitgenodigd. Ik denk dat we wel op tijd verbreed zijn. Dat vond ik wel, ook omdat je de politieke discussie moet verbreden. Maar ik heb niet gehad ... Ja, het was ook weleens zo dat er een minister ... Ik ga hier toch een wijziging op geven. De minister van Financiën. Tijdens corona werden er ook financiële beslissingen genomen. Dat kan een MCCb doen. Dat mag volgens de instelling. Maar in de aanloop was de minister van Financiën eigenlijk niet altijd aanwezig in de MCCb. Ik bedoel de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing, excuus. Ik heb daarna wel gezien dat bij alle crisissen de minister van Financiën er eigenlijk in de ministeriële crisiscommissie bij moet zijn, omdat bijna elk besluit financiële implicaties heeft. Dat was aan het begin niet zo. Ik denk dat die integrale financiële rol en verantwoordelijkheid van de minister van Financiën dus in alle crisissituaties thuishoort. Dat waren we niet zo automatisch gewend, omdat het heel snel over de inhoud ging. En ja, een crisis rondom een terroristisch incident heeft minder financiële gevolgen dan een watersnoodramp of corona. Daarin zie ik echt wel een punt, realiseer ik me.

Mevrouw **Lammers**:

Zouden er volgens u, terugkijkend ... U zegt: er worden geen besluiten genomen. Maar zou er, volgens u, iets anders zijn gelopen als de minister van Financiën daar wel aanwezig was geweest?

De heer **Aalbersberg**:

In de aanloop van de coronacrisis zijn er natuurlijk heel veel beslissingen met financiële impact geweest. Voor een deel gebeurde dat door de economische vierhoek; daar zat de minister van Financiën bij, maar ook een deel met dat ... Ik bekijk dat nu in retrospectief. Er is ook veel geld uitgegeven in de besluitvorming. Dat gaat ook altijd de minister van Financiën aan. Ik denk dat hij altijd wel meegenomen is door de voorzitter of dat, maar ik heb in deze crisis geleerd dat de financiële impact en keuzes in crisissen aan de voorkant belangrijker zijn en dat we niet in die mate aan de voorkant zitten. Dus ik weet niet of het anders was gelopen. Ik denk dat er uiteindelijk geen geld is uitgegeven zonder een politiek

akkoord. Maar juist aan de voorkant Financiën betrekken bij de consequenties van keuzes, is voor mij wel een punt dat we moeten doen.

Mevrouw **Lammers**:

Is het dan ook zo geweest dat de minister van Financiën zelf bij u of bij anderen heeft aangeklopt en heeft gezegd: hé, ik vind het ook nuttig om daarbij aanwezig te zijn?

De heer **Aalbersberg**:

Nee, dat staat mij niet bij. Hij was natuurlijk wel altijd aanwezig bij het Catshuisoverleg. Ik wil het ook niet te groot maken, maar bij zo'n MCCb, de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing, zitten altijd heel snel de directe vakministers en daar zit niet standaard de minister van Financiën bij. Eigenlijk probeer ik dat te zeggen; ik heb hieruit geleerd dat we dat eigenlijk standaard zouden moeten doen, omdat er heel snel financiële besluitvorming in zit. Maar de minister van Financiën was wel bij het Catshuisoverleg en was natuurlijk daarna ook bij de MCC. Dus later kwam dat wel, maar niet in die eerste kern.

Mevrouw **Lammers**:

Als u dat had gevonden, had u dan wel ruimte gehad om te zeggen "hé, ik mis deze minister"?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, ik denk dat ik dat zowel op ambtelijk niveau als tegen de voorzitter gewoon had kunnen zeggen. Ja.

Mevrouw **Lammers**:

Dan heb ik nog een vraag wat betreft de notulen. Was er ook een reden waarom er geen notulen werden gemaakt?

De heer **Aalbersberg**:

Eén: vast, want anders doe je dat. Die moet er dus geweest zijn. Maar ook hier niet ... Ik denk dat het ook was om het de ruimte te geven om geen besluitvormend overleg te zijn. Met notulen krijgt het overleg een heel andere status. Dan krijg je een lang proces. Notulen moeten worden goedgekeurd et cetera. Ik bedenk een beetje hoe het is geweest, maar ik weet het dus niet honderd procent zeker; ik sta hier onder ede. Maar het is wel zo ongeveer iets in die richting geweest, zo van: we willen ruimte houden, het operationeel overleg is gewoon operationeel en we nemen geen besluiten. Met notulen maak je het formeler, ga je naar een agenda en word je toch een deel van de besluitvorming, en dat was niet de bedoeling. Er was maar één lijn van besluitvorming en dat was de geschetste lijn.

Mevrouw **Lammers**:

Bij wie lag de verantwoordelijkheid voor de beslissing of er wel of geen notulen zouden worden gemaakt?

De heer **Aalbersberg**:

Uiteindelijk bij de voorzitter van het overleg. Dat is in dit geval de minister-president. Daar ligt die verantwoordelijkheid. Die neem je natuurlijk mee ... Ehm ... Maar ook daarin speelt, denk ik dus ... Maar goed, dat kan ik niet ... Dat moet u aan hem vragen. Dat zal ook zijn: samen, geen notulen. Er zitten wat meer mensen bij. Het zal ongetwijfeld een keer zo besproken zijn geweest. Ik denk: met notulen formaliseer je en word je toch onderdeel van de besluitvorming, en dat wilden we echt niet op dat moment.

Mevrouw **Lammers**:

Had u daar zelf ook nog een rol in?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, omdat wij natuurlijk wel dat hele overleg faciliteerden. Er was wel altijd iemand van de NCTV die ervoor zorgde dat de spullen er waren en die een paar aantekeningen maakte als er iets verder uitgezet moest worden. Maar dat waren geen notulen. Dat waren wat meer eigen aantekeningen. Volgens mij heeft u die ook gezien. Dat waren aantekeningen voor intern gebruik. Het was wel van belang dat er niks wegviel van dat overleg. Soms werden er dingen gevraagd die we verder moesten uitzoeken voor volgende formele overleggen en daar hadden wij wel een rol in.

Mevrouw **Lammers**:

Kunt u daar voorbeelden van noemen?

De heer **Aalbersberg**:

Als u mij de gelegenheid geeft om daar zo in de pauze even naar te zoeken, dan kan ik u daar na de pauze een antwoord op geven.

Mevrouw **Lammers**:

Graag. In ieder geval bedankt voor uw antwoorden. Ik heb verder geen vragen.

De **voorzitter**:

De vraag is al gesteld, maar we willen het graag heel precies weten. U gaf aan dat er drie kernministers waren. Toen collega Huidekooper vroeg wie de kernministers waren, kwam u met vier ministers: de minister-president, de minister van Justitie en Veiligheid, de minister van

Volksgezondheid en de minister voor Medische Zorg. Waren er drie of vier kernministers?

De heer **Aalbersberg**:

Vier. De minister voor Medische Zorg was er, zeker in de periode van mevrouw Van Ark, ook altijd bij. Er zijn natuurlijk wat wisselingen geweest op die posten, maar dit was eigenlijk de groep die er in het hart van de crisis was. Dat heb ik dus niet goed gezegd met "drie". Het zijn er echt vier.

De **voorzitter**:

Waarom was dat "zeker in de periode van de minister Van Ark" zo?

De heer **Aalbersberg**:

Nou, dat staat mij nog het meest en best bij. Ik weet ook dat er een paar keer wisselingen hebben plaatsgevonden en dan zat er eventjes een tijdelijk gat in. Dus er was ook wel een periode dat het er drie geweest zijn. Maar uiteindelijk was het de groep met de minister voor Medische Zorg. Later werd dat ook door de opvolger weer ingevuld. Ik heb dat niet meer helemaal scherp, maar in die tijdlijn zaten een aantal wisselingen.

De **voorzitter**:

Mag ik het dan zo concluderen dat toen minister Van Rijn die positie had, hij geen kernminister was?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, die zat ook bij die vier. Dat is voorganger van minister Van Ark. Ja, ja. Ik moet het dus weer even nagaan. Er hebben wel een paar gaten in gezeten door vervangingen, maar in principe is de minister voor Medische Zorg daar dus ook altijd onderdeel van.

De **voorzitter**:

Er waren dus vier kernministers?

De heer **Aalbersberg**:

Ja.

De **voorzitter**:

Helder. Dank. We gaan even pauzeren. U heeft ook al aangegeven dat u na de pauze, na de schorsing, de vraag van collega Lammers nog wilt en kunt beantwoorden. In ieder geval dank tot zover. Ik verzoek de bode om de getuige en zijn bijstandsverlener naar buiten te leiden. We zien u over 15 minuten terug.

De heer **Aalbersberg**:

Dank u wel.

(De heer Aalbersberg wordt naar buiten geleid door de bode.)

De **voorzitter**:

De vergadering is voor 15 minuten geschorst.

De vergadering wordt van 15.21 uur tot 15.35 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is het openbare verhoor van de parlementaire enquêtecommissie Corona van de heer Aalbersberg, toentertijd NCTV, Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid. Ik verzoek de griffier om de getuige en zijn bijstandsverlener binnen te leiden.

(De heer Aalbersberg wordt binnengeleid door de griffier.)

De **voorzitter**:

Welkom terug beiden, meneer Aalbersberg in het bijzonder. Voor de schorsing hadden we nog één vraag openstaan. Ik geef collega Lammers het woord voordat we naar het volgende onderwerp gaan. Mevrouw Lammers.

Mevrouw **Lammers**:

Dank u wel. Ik stelde voor de pauze de vraag of u voorbeelden kunt noemen uit die aantekeningen die door de NCTV zijn gemaakt tijdens het Catshuisoverleg. Dus als u daar een antwoord op heeft, heel graag.

De heer **Aalbersberg**:

Misschien nog één korte toelichting. Het was voor mij gebruikelijk om voor het Catshuisoverleg en na het Catshuisoverleg een paar dingen terug te koppelen naar belangrijke gegevensdragers, belangrijke mensen in dat netwerk: de voorzitter van het College van procureurs-generaal, de korpschef, soms de dg AIVD als dat van belang was en soms een van de leden van het Veiligheidsberaad want die waren vaak niet bij het Catshuisoverleg. Dus aanrijdend en daarna heel lang afrijdend informeerde ik ze ook wel een beetje, zo van: wat gaat er ongeveer in het debat aankomen? Daar zat dus ook een deel van de besluitvorming.

Ik vind een aantal keren terug dat een vraag over handhaafbaarheid verder uitgewerkt moest worden. Heel iets kleins: de Efteling was op een gegeven moment een issue. Wat is de Efteling nou? Is het een cultureel iets? Is het een evenementenlocatie? Is het horeca? Er was even heel veel

juridische onduidelijkheid. Hoe moet je de Efteling nou zien? Dat waren dan van die vraagjes. Dat gold soms ook voor het juridische. Er was dan een debat. Er was een gesprek. De minister vroeg dan: is dat dan niet mogelijk? Dat leidde dan tot wat juridische vragen. Dus ik vind in die aantekeningen ... Ik ben ze niet allemaal doorgelopen, maar het gaat om dit soort voorbeelden: handhaafbaarheid en communicatie. Er werd vaak ook gevraagd om alvast iets door te denken met betrekking tot communicatie. Dat gebruikten we dan eigenlijk om mensen en knoppen aan te zetten op die thema's. Dat waren dan weer allemaal brokstukken die voorbereidend meegingen in de besluitvorming.

Mevrouw **Lammers**:

Dus u zegt: dat waren allemaal dingen die nader uitgewerkt moesten worden. Kunt u dat dan ook typeren als sturend, dat er in het Catshuis wel gestuurd werd?

De heer **Aalbersberg**:

Nee zeggen, is een beetje ... Natuurlijk werd er politiek gezocht naar samen en verbinding. Daar zat wat sturing in, maar nog niet in de besluitvorming. Het was wel zo van: dit is de lijn waaraan we denken; zou dat kunnen? Het is een beetje semantisch. Letterlijk is dat ook een stukje sturen, maar het is niet sturen als in: dit is het beleid; dit gaan we doen. Het waren wat meer onderzoekende vragen die eigenlijk voorbereid moesten worden en dan terug moesten komen in de formele overleggen: kan dat wel of kan dat niet? Ik vind het moeilijk om het zwart-wit te beantwoorden. Je kunt zeggen dat het sturend was, maar je kunt ook zeggen dat het niet-sturend was in de besluitvorming.

Mevrouw **Lammers**:

Dank u wel. Dat waren mijn vragen.

De **voorzitter**:

Kan ik dat dan vertalen als "richtinggevend"?

De heer **Aalbersberg**:

Het was meer uitzoekwerk, richtinggevende uitzoekvragen. Het waren eigenlijk opdrachtjes om iets uit te zoeken en communicatie voor te bereiden. Ik probeer het niet te hard te zeggen. Het had wel wat van dat element in zich, maar het was niet exclusief, zo van: dit is het.

De **voorzitter**:

Helder.

De heer **Aalbersberg**:

Het was nooit heel concreet. We hadden huiswerk. Er moest huiswerk uitgezet worden.

De **voorzitter**:

Dan gaan we door met ons volgende huiswerk. Dat is het volgende onderwerp. Daarvoor geef ik collega Lammers het woord.

Mevrouw **Lammers**:

Dank u wel. U heeft het eerder eigenlijk ook al even gehad over het ministerie van Volksgezondheid en Welzijn. Dat ministerie had een belangrijke taak in de corona-aanpak. Uit de stukken blijkt dat ze volgens u eigenlijk niet goed toegerust zijn op die grote verantwoordelijkheid. Dan doel ik op een email van u, van 15 augustus 2020, aan minister Grapperhaus, waarin u zegt: "VWS is van oudsher een stelseldepartement met afstand tot de uitvoering. Al vanaf maart hebben wij aangedrongen op een crisisorganisatie bij VWS die beleid en uitvoering verbindt. Dit heeft niet plaatsgevonden. Het departement is overbelast met Kamerbrieven en de dagelijkse ideeën van Hugo." Kunt u dit uitleggen en toelichten hoe dat departement functioneerde?

De heer **Aalbersberg**:

Dat was een vrij duidelijke mail moet ik zeggen, als u die zo citeert. Ja, ik heb geprobeerd dit te beschrijven. Een stelseldepartement stuurt vaak op het brede beleid en het hele stelsel. Opeens komt er zo'n crisis en moet je sturen op de uitvoering. Daar heb je geen mensen voor. Ik maakte net een vergelijking met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Daar is eigenlijk al een hele grote crisisorganisatie ingericht, die daar standaard wat op kan doen. Als er toch een grote crisis komt, moeten bij zo'n stelseldepartement zittende mensen opeens én beleid maken én andere dingen doen. Dat zet enorme druk op de mensen. Ik en mijn collega's die daar contact mee hadden, merkten ook ... Ik heb weleens, in mijn taalgebruik, gezegd: sommigen raakten bijna uitgewoond, uitgeput en uitgewoond. Aan de ene kant was er een enorme belasting door vragen van uw Kamer, met lange debatten en lange brieven. Aan de andere kant moesten ze ook wat gaan sturen op de uitvoering. Er speelde zo veel. Er waren heel veel goede creatieve ideeën. Dat bij elkaar moest door de bestaande mensen gebeuren. Het heeft een hele tijd geduurd voordat er daar een soort separate crisisorganisaties kwam of separaat vrijgestelde mensen kwamen, die zich volledig konden toeleggen op die taak. Ik herken dat dus. Dat gaf ik al aan. Ik denk dat dit voor meer stelseldepartementen geldt. Ik merk dat dit bij een aantal departementen

de afgelopen jaren ook heeft geleid tot het verstevigen van de crisisorganisatie binnen een departement om daarop voorbereid te zijn.

Het tweede element – ook dat heb ik benoemd in het eerste deel van het verhoor – is dat het ook gaat om de vraag of je hebt doorgedacht over of je op bepaalde punten doorzettingsmacht nodig hebt, of die al geïmplementeerd is in de wetgeving en of daar al debat over heeft plaatsgevonden. Het gaat om die elementen bij elkaar. Dat was ook de aanleiding voor deze mail aan de minister van Justitie en Veiligheid. Dat heb ik, denk ik, onder andere gezegd. Ik ben in die periode ook een keer bij de secretaris-generaal van VWS geweest om, bijna collegiaal, te zeggen: joh, dit zie ik; dit zouden we moeten gaan doen en dit speelt wel mee. Uiteindelijk is dat ook gebeurd, maar dat heeft ook wel een tijd ... Ook dan is het een ministerieel-ambtelijk orgaan. Het lag niet aan de mensen. Iedereen werkte zich – ik zeg het ook maar weer met een Nederlandse gezegde – "het snot voor de ogen". Maar het raakte ook uitgewoond. Er was sprake van bijna overbelaste mensen. Dat heeft ook geleid tot een aantal wisselingen van mensen die gewoon op waren. Nou, daarin zat een stuk van mijn zorg.

Mevrouw **Lammers**:

Kunt u dan nog eens nader toelichten wat u eigenlijk zegt, namelijk dat het departement overbelast is, en dan vooral wat u zegt over "de dagelijkse ideeën van Hugo"?

De heer **Aalbersberg**:

Er waren veel mogelijkheden en oplossingen. Dus je zag in dat departement de creativiteit van ideeën die moesten gebeuren. Zo heb ik dat bedoeld, denk ik. Dat stond natuurlijk ook weer concurrerend tegenover het voortdurende debat en dit. Deze drie processen bij elkaar leidden tot een ophoping bij dezelfde mensen.

Mevrouw **Lammers**:

Wat heeft u dan als NCTV gedaan om dat te verbeteren of om te proberen dat te verbeteren?

De heer **Aalbersberg**:

Ik heb twee dingen gedaan, namelijk die mail, die duidelijk is, en ik ben ook een keer naar de toenmalig secretaris-generaal geweest. Ik heb er ook met anderen over gesproken. Ik heb wel als collega – het is namelijk niet mijn verantwoordelijkheid – mensen geholpen en geadviseerd, zo van: doe nou dubbele bezetting en doe dit. Langzamerhand is dat ook gebeurd en leidde dat ook tot vrijgestelde mensen op die projecten.

Uiteindelijk verbeterde dit ook wel, maar zeker dat eerste halfjaar heeft dat onder druk gestaan. Dat zeg ik ook zeker omdat het parlementaire proces – ik zeg het maar in mijn woorden – dat departement bijna "opvratt". Dat was zeer intensief, waardoor de andere taken eigenlijk onder druk kwamen te staan. Die twee botsten voortdurend met elkaar.

Mevrouw **Lammers**:

Welke rol speelde de minister van VWS hierin?

De heer **Aalbersberg**:

Dat is ... Ja ... Ik begrijp uw ... U moet mij even helpen met wat u precies aan mij wilt vragen met deze vraag.

Mevrouw **Lammers**:

Nou, laat ik de vraag anders stellen. Vond u dat het ministerie van VWS te veel taken naar zich toetrok?

De heer **Aalbersberg**:

Nee, want dit was hun taak. We hebben eigenlijk geholpen. Alleen merkte ik dat het ministerie van VWS nog niet volledig was toegerust op zo'n soort crisis in de volksgezondheid. Het is dus, denk ik meer iets ... Laat ik het zo zeggen: ze waren daar niet op toegerust en zijn daartoe gedwongen. Dat leidde tot deze uitspraken. In de toekomst is dus ... Als ik luister naar de epidemiologen, ligt een volgende pandemie op de loer, misschien niet op dit moment of binnen een jaar. Dus wij moeten beter toegerust zijn, ook zo'n ministerie, in die verschillende vormen. Dat gaat om de minister in relatie tot de Kamer, maar juist ook om de operationele aansturing. Wij moeten dit gewoon een langdurige periode 24/7 kunnen draaien. Daar moet je nu over nagedacht hebben. Dat moet je nu inrichten.

Mevrouw **Lammers**:

Dus u vond dat zij geen taken deden of naar zich toetrokken die eigenlijk niet bij VWS lagen?

De heer **Aalbersberg**:

Nee, misschien eerder andersom. Als NCTV deden wij ook veel om daarin te helpen. Dus als ik heel eerlijk moet zijn, deden wij als NCTV ook heel veel samen met hen om te helpen. Nee, ik heb hen geen taken naar zich toe zien trekken.

Mevrouw **Lammers**:

Los van de NCTV: had u het idee dat het ministerie van VWS taken naar zich toetrok die eigenlijk bij een ander ministeries thuishoorden?

De heer **Aalbersberg**:

Dat heb ik niet zo beleefd en ervaren. Dat zal ongetwijfeld ook wel een keer gebeurd zijn. Maar juist de andere ministeries, bijvoorbeeld als het ging om de luchthavens en als het daarover ging, waren op hun terrein ook echt wel aan de bak. Maar de kernrol, namelijk de pandemie bestrijden, was gewoon van VWS – dat ging dan inderdaad over alles wat eruit gekomen is – en die lag bij hen. Ik heb het niet beleefd als dat er taken naar het ministerie werden toegetrokken.

Mevrouw **Lammers**:

U zegt net: dat parlementaire proces was erg intensief. Wat maakte dat intensief?

De heer **Aalbersberg**:

Weer op persoonlijke titel: voortdurend lange debatten tot diep in de nacht en de vraag om lange Kamerbrieven. Ik maak ook maar een zijstapje met een persoonlijke noot. In zo'n crisis is het ook de vraag wat dan de parlementaire crisisorganisaties is, die vanuit de parlementaire taak controleert en toezicht houdt. Dat kan dan niet altijd op hetzelfde moment als regulier. Er hangt dus iets met elkaar samen. Het is helemaal aan het oordeel van de Kamer zelf en hoe ze dat wil doen. Maar als je ambtelijk en politiek zo druk bezig bent, zoek je daarbij ook naar een bijpassende vorm van controle vanuit de Kamer. Ik heb daar geen antwoord op. Dat is aan uzelf. In die topdagen was het parlementaire proces bijna zo vragend richting het ministerie dat ze niet meer toekwamen aan de rol die ze eigenlijk hadden. Ik zeg "bijna". Hoe organiseer je je als Kamer in een crisis? Daarover heeft de voormalig voorzitter al met u gesproken. Maar ook: hoe doe je dan toch je parlementaire proces in een democratie, maar wel geconcentreerd rond die crisis? Ik vind dat een belangrijke vraag, die ik graag bij u, als commissie, adresseer.

Mevrouw **Lammers**:

U heeft het over die lange Kamerbrieven, maar die waren niet op verzoek van de Tweede Kamer zo lang.

De heer **Aalbersberg**:

Nee, maar het is de interactie tussen een ministerie en de Kamer. Het debat was langer dan de brieven. Er ontstaat dus een interactie en die interactie kost te veel tijd. Dat kan ik alleen maar vanuit de crisisbeheersing constateren. Ik zag de effecten van wat er gebeurde. Ik heb er geen oordeel over in de zin van goed of fout. Ik kan u dat alleen

beschrijven. Het gaat ten koste van een aantal andere onderdelen in een crisis.

Mevrouw **Lammers**:

U zegt ook in uw e-mail: dit punt vind ik het meest kwetsbare en direct van invloed op de politieke stabiliteit. Kunt u eens nader toelichten wat u bedoelt met "politieke stabiliteit"?

De heer **Aalbersberg**:

Ehm ... Volgens mij bracht de breedte van het debat in de Kamer, met een onderwerp dat hiermee samenhangt en waar we het straks ook over gaan hebben, namelijk theorieën en complotten et cetera, ook heel veel andere discussies naar voren. Ik heb, denk ik, met die zin tegen de minister van Justitie en Veiligheid durven zeggen: er gebeurt meer in de samenleving; dat gebeurt ook in de Kamer en als we daar niet toch die bepaalde discussie voeren ... Als de Kamer niet de discussie voert over wat de lijn is en hoe het zit met alles wat er omheen hangt, heeft dat ook risico's voor de stabiliteit. Ik denk dat ik dat heb bedoeld te zeggen. Ik weet het ook niet meer helemaal precies, maar dat speelde in die tijd ook.

Mevrouw **Lammers**:

We komen straks ook nog te spreken over de onrust in de samenleving, dus dan zal ik daar nog op terugkomen. Nog even over de taken van het ministerie van VWS. Het ministerie van VWS deed bijvoorbeeld ook de organisatie en de uitvoering van de vaccinatiecampaagne. Had dat volgens u niet bij een ander ministerie belegd kunnen worden?

De heer **Aalbersberg**:

Het kan altijd, maar dat is niet logisch, want vaccinatie is een belangrijk onderdeel van dit hele proces. Het kan altijd, ja. Maar was dat logisch geweest? Ik weet niet of dat direct logisch was geweest, want een deel van de bestrijding van het virus ging via de GGD's en de vaccinatiecampaagne. Die hangen onder het ministerie van VWS. Een knip zou nog onlogischer geweest zijn en misschien nog wel meer – maar dat is een inschatting – bijna reorganisatieachtige onderdelen hebben gegeven. Dus nee, in eerste instantie denk ik van niet.

Mevrouw **Lammers**:

En de aankoop van al die vaccins? Dat lag nu ook bij het ministerie van VWS. Had dat niet bij een ander ministerie moeten liggen?

De heer **Aalbersberg**:

Daar moet ik hetzelfde antwoord op geven. Dat kun je altijd ergens anders leggen, maar de aankoop en de voorraad van vaccins is altijd een

taak van het ministerie van VWS geweest. Het is dus niet iets hiervan, maar het is eigenlijk iets wat daar altijd deels geweest is. Het past daar ook binnen.

Mevrouw **Lammers**:

Ik begrijp dat u dat zegt. Alleen, ik zoek even naar het volgende. U zegt eigenlijk: dat ministerie was overbelast. Ik noemde net een aantal voorbeelden. U zegt: dat had ook bij een ander ministerie kunnen liggen. Was het dan niet logisch geweest om het ministerie van VWS te ontlasten door dat soort zaken bij een ander ministerie onder te brengen?

De heer **Aalbersberg**:

Je hebt twee knoppen waaraan je kunt draaien. Je kunt je ministerie met hulp van andere ministeries ook uitbreiden voor deze taak en je crisisorganisatie hier sneller goed op inrichten. Uiteindelijk is dat gebeurd. Ik denk dat dat de knop is, omdat een deel van de kennis op dit punt natuurlijk toch in dit ministerie zit. Het loshalen van de kennis in zo'n ministerie is ook risicovol. Ik zou er eerder voor kiezen – dat heb ik ook geprobeerd duidelijk te maken – om zo snel mogelijk die crisisorganisatie sterk op te bouwen en het daar te laten gebeuren. Toen dat eenmaal gebeurde en daar ook projectleiders voor waren, zag je ook dat die projecten rustiger, in de zin van beheerster, gingen lopen. Ik zou daar dus een andere keuze in maken.

Mevrouw **Lammers**:

Ik kom dan toch nog even terug op mijn vorige punt, de politieke stabiliteit. Daarvoor noemt u eigenlijk vier elementen in de sturing van het ministerie van VWS. Dat zijn testen en het bron- en contactonderzoek, de analyse van de gegevens van het bron- en contactonderzoek nationaal en regionaal, het ziekenhuis en de ic-bedden, en de kwetsbaren. En dan komt u met de zin: "Dit punt vind ik het meest kwetsbare en direct van invloed op politieke stabiliteit." Kunt u nog eens uitleggen wat u met die politieke stabiliteit ten aanzien van die vier punten bedoelde?

De heer **Aalbersberg**:

Ik weet het niet meer precies, dus ik moet bedenken wat ik hiermee bedoeld heb. Er was toen onrust in de samenleving en er speelde zo veel. Ik had toen wel de volgende inschatting; ik denk dat ik dat bedoeld heb. Als alles fout gaat en het gaat niet goed, dan hebben we een veel groter probleem dan alleen de crisis. Alle oplossingen die er komen – het waren er veel – moeten wel goed gaan. Er is weinig ruimte voor fouten. Als die aanpak niet goed gaat, dan leidt dat onmiddellijk ook tot een crisis in de

politieke stabiliteit. Dat bedoel ik niet in den brede, maar wel als: dan is het vertrouwen er niet. Uiteindelijk gaat het in die crisis ook om vertrouwen erin. Zoals ik het nu hoor, denk ik dat ik het in die zin bedoeld heb. Dat klopt ook wel, want als u mij dat nu weer zou vragen, dan zou ik het weer zo zeggen. Zonder een goede crisisorganisatie zakt het in elkaar. Dat heeft direct gevolgen. Het boegbeeld van de crisis, dat je laat zien, je persconferentie en je communicatie zijn naast de operationele dingen heel belangrijke onderdelen daarvan. Dus ik denk ... Maar ik moet dat weer even terughalen, want dat weet ik niet meer helemaal precies. Maar die mail heb ik wel geschreven. Dat weet ik nog wel, dus dat klopt wel. Ik denk dus dat ik dit bedoeld heb.

Mevrouw **Lammers**:

Ik vraag hierop door omdat u eigenlijk die hele zin in hoofdletters heeft geschreven. Daaruit leid ik af dat u dat heel erg belangrijk vond. Wat is er na deze mail concreet gebeurd?

De heer **Aalbersberg**:

Dat weet ik niet meer. Er was best veel communicatie tussen bewindslieden, tussen mij en bewindslieden, waarin je ook dit deelde. Ik weet wel, zoals ik net aangaf, dat het in de loop der tijd anders ging, dat het breder bezet werd, dat er meer mensen kwamen en dat ook mijn eerste zorgen anders zijn opgelost. Ik weet niet of hier een apart overleg over geweest is. Misschien heeft de minister van Justitie en Veiligheid het hier toch een keer met de minister van Volksgezondheid over gehad, maar dat moet u vragen aan de andere betrokkenen; dat weet ik niet. Er is in ieder geval geen opvolging geweest in een formeel overleg et cetera. In de loop der tijd zijn al die punten wel opgepakt, verbeterd en niet meer van deze mate van zorg geweest.

Mevrouw **Lammers**:

Over welk tijdsbestek hebben we het dan? Weet u dat?

De heer **Aalbersberg**:

Dat durf ik niet te zeggen. Nee, dat weet ik echt niet meer. Dat zijn zo veel overleggen en periodes geweest. Dat kan ik zo niet uit mijn hoofd aan u vertellen.

Mevrouw **Lammers**:

U heeft dus meerdere keren uw zorgen gedeeld en geprobeerd om de situatie te verbeteren. Vindt u dat u daarin bent geslaagd?

De heer **Aalbersberg**:

Uiteindelijk wel. Het had sneller gekund, maar uiteindelijk wel. Ja,

uiteindelijk is dat veranderd. Maar in de eerste fase, die eerste maanden, had dat versneld kunnen zijn naar het oordeel van de crisisbestrijder die ik was, dus vanuit mijn vaktechnische oordeel over crisisbestrijding had het sneller gekund. Maar uiteindelijk is het wel gebeurd en werden al die plekken meer dubbel bezet of meer uit elkaar getrokken. Toen waren het niet meer allemaal gecombineerde verantwoordelijkheden, maar werden het aparte projecten en werd er bij VWS ook een andere structuur gemaakt die daarop ingericht is.

Mevrouw **Lammers**:

U zegt: dat had sneller gekund.

De heer **Aalbersberg**:

Dat had sneller gekund.

Mevrouw **Lammers**:

Hoe had dat sneller gekund?

De heer **Aalbersberg**:

Dat vind ik een theoretische vraag. Dat weet ik niet. Maar we hebben het er wel een aantal keren over moeten hebben. Dat duurde een tijdje. Gezien het feit dat mensen, zoals ik net zei, toch wat uitgewoond raakten, heeft dat lang geduurd. Ook hier speelt denk ik weer dat wij in de context van toen sneller dachten dat dit een langdurige crisis zou worden en we het meer in structuren uit moesten gaan lopen. Niet iedere partij zag dat toen al of zag toen al de noodzaak om dat direct aan te passen. Maar dat was ook weer in de context van toen. Ik denk dat een aantal mensen toen al "dit duurt twee jaar" zouden zeggen, maar dat er ook mensen waren die zouden zeggen: nee, dat is niet zo. Ook hier speelt weer de context mee dat je misschien – maar dan ga ik het voor anderen invullen; dat is altijd een slechte oplossing – ook wel zegt: nou, we redden dit nog wel even. In een crisis moet je dat eigenlijk nooit doen. Dat hebben wij in het verleden wel geleerd.

Mevrouw **Lammers**:

U zegt: andere partijen zagen de urgentie niet voldoende of namen het niet serieus genoeg. Welke partijen waren dat?

De heer **Aalbersberg**:

Nee, we hebben het hier over de gesprekken met VWS. Dat is eigenlijk het enige wat dit is. Natuurlijk zagen ze het wel als serieus en ze zagen ook wel urgentie, maar het meedenken in het sneller opbouwen van een grote crisisorganisatie leidde niet tot het opbouwen van die crisisorganisatie. Daar hebben we het over. Uiteindelijk is dat gebeurd,

maar dat heeft wel een tijd geduurd. Dat betekent ook dat de NCTV-organisatie weleens in een gat sprong om te helpen en dat soort onderdelen te doen. Dat was zo in die eerste periode. We praten volgens mij over de eerste fase. Tot aan de zomer was dat ook wel zoeken: waar kun je elkaar helpen en waar niet? Daar komt ook deze zorg uit voort.

Mevrouw **Lammers**:

Ik heb ergens het gevoel dat er een partij is geweest die toch niet de urgentie heeft gevoeld die u wel heeft geprobeerd over te brengen, als ik het zo van u begrijp. Kunt u aangeven wie die partij is? Was dat de minister van VWS?

De heer **Aalbersberg**:

Nee, ik denk dat dit vooral in de ambtelijke organisatie zat, waar het doorschalen naar een andere structuur, naar meer crisis, op dat moment niet is gebeurd. U moet in de volgende verhoren maar aan de betrokkenen vragen hoe dat precies was; dat weet ik niet. Het leerpunt dat ik eraan overgehouden heb, is dat je die crisisorganisatie bij stelseldepartementen eigenlijk al in rusttijd beter moet opbouwen en dat je daarover na moet denken. Bij de NCTV hebben wij iets wat we "het zwemvestenmodel" noemen. Wij hebben allemaal mensen getraind op andere plekken, op andere onderdelen. Als er een crisis komt, dan laten ze hun werk los en zijn ze getraind om gelijk in deze organisatie te werken. Een aantal van dit soort oplossingen geldt niet alleen voor dit ministerie, denk ik, maar ook voor andere ministeries. Het gaat erom dat de stelseldepartementen, zoals ik ze noem, wat meer crisisbereid zijn. Het heeft bij VWS een tijdje geduurd voor dit inzicht er was, het verder begon en dubbelop werd. Maar dat is vanuit mijn perspectief, hè. Misschien is er intern wel heel veel gebeurd. Het is alleen het perspectief dat ik als NCTV had. De projectorganisatie was er niet vanaf de eerste periode. Dat heeft u ook gezien in de stukken: dat begon pas wat later.

Mevrouw **Lammers**:

Bij wie lag volgens u de verantwoordelijkheid om te zorgen dat dat wel gebeurde?

De heer **Aalbersberg**:

Dat zal niet alleen zijn omdat ik het gezegd heb. Zo werkt het nou ook weer niet. Dat is ook niet de positie. Dat zal ook eigen inzicht zijn geweest en komen door eigen zorgen over hun medewerkers. Dat is dan toch de bestuursraad van een departement, dus de combinatie van de secretaris-generaal en de directeurs-generaal. Dat is het grote managementteam

van een departement. Dat heeft uiteindelijk keuzes gemaakt om het anders in te richten en te prioriteren.

Mevrouw **Lammers**:

Welke rol heeft de minister van VWS hier volgens u dan nog in?

De heer **Aalbersberg**:

Dat is zoals het in het hele Haagse is: de minister is politiek verantwoordelijk voor een departement, maar het reilen en zeilen en organiseren in de ambtelijke lijn van een departement is in handen van de secretaris-generaal en zijn dg's. Uiteindelijk is er altijd één politiek verantwoordelijke, maar een minister is niet de eerste die hierop stuurt.

Mevrouw **Lammers**:

Dat is duidelijk. Dat waren mijn vragen over dit onderwerp.

De **voorzitter**:

Collega Huidekooper, heeft u bij dit onderwerp nog vragen?

De heer **Huidekooper**:

Niet bij dit onderwerp, voorzitter.

De **voorzitter**:

Ik heb nog één vraag, over die mail, toch die dagelijkse ideeën van Hugo. Vond u toen dat de minister zijn departement overvroeg?

De heer **Aalbersberg**:

Dat heb ik wel zo opgeschreven. Als dat in die zin staat, dan zeg ik dat eigenlijk. Ja, het was druk. Nee, hij overvroeg niet. Het ging mij om de capaciteit van het aansturen van de crisis, het uitwerken van de ideeën en het parlementaire. U vraagt mij nu weer een enkelvoudige constatering. Het ging me er juist om dat ik zag dat het in de samenhang van die punten onder druk stond. Dit was één van de elementen daaruit. Het is dus niet overvragen. Je moet zorgen dat je dan ook voldoende ruimte en capaciteit hebt om daar goed op te interveniëren en het daar goed op in te richten. Anders moet je het anders doen. Zo kan ik het, denk ik, alleen maar duiden vanuit mijn positie.

De **voorzitter**:

Helder. Dank u wel. Dan gaan we naar het volgende onderwerp. Daarvoor geef ik collega Huidekooper het woord.

De heer **Huidekooper**:

Hartelijk dank, voorzitter. Meneer Aalbersberg, ik wil het graag met u hebben over de totstandkoming van de maatregelenpakketten zoals het

kabinet die verscheidene keren heeft moeten treffen. Het kabinet wilde drie doelen bereiken: overbelasting van de zorg voorkomen, kwetsbaren beschermen en zicht houden op het virus. Daar komt in het voorjaar van 2021 een vierde doel bij. Dat is een maatschappelijk doel dat gaat over het beperken van maatschappelijke en economische schade. Om die doelen te bereiken neemt het kabinet op verschillende momenten in de crisis ingrijpende maatregelen. Mijn eerste vraag is: waar kwamen de opties voor die maatregelen vandaan?

De heer **Aalbersberg**:

Dat is wat verschillend. In het begin is dit gebaseerd op het OMT-advies. Vervolgens werd dat uitgewerkt, in de zin van: kan dat? Later waren er allemaal afschalingsmodellen. Toen was er een lijn van denken die getoetst werd aan het OMT-advies. Toen was er eigenlijk ook heel veel discussie en lobby: moet hier nog een knopje bij? Het is dus niet altijd hetzelfde geweest, maar in de kern was het gebaseerd op het OMT-advies. Alleen, dat OMT-advies was wat breder en algemener. Daarna werd het door VWS en de NCTV samen vaak helemaal vertaald naar hoe je dat nou precies moet zien. Zeker later kwamen er ook heel veel verzoeken en uitzonderingen van de andere ministers. In de laatste fase was het een wel heel complex pakket, met allerlei kleine facetjes. Dat had er ook mee te maken dat hoe langer de crisis duurde, hoe meer belangen er gingen meespelen en hoe meer uitzonderingen ertussendoor gingen. In principe is een heel eenvoudige maatregel makkelijk, maar u heeft ook gezien dat de uitzonderingen groter werden. Dan werd dat weer bedacht. Soms moest weer even aan het OMT gevraagd worden: als dit naar beneden gaat, wat doet dat dan met het R-getal? Uiteindelijk was dat namelijk toch wel een belangrijk onderdeel: hoe zorgen we dat we de ontwikkeling van het virus niet boven het getal uit laten gaan waardoor de zorg vastloopt? Er overleden al veel mensen, maar dan zouden er nog meer mensen overlijden in de gangen van het ziekenhuis; daar hebt u het al eerder over gehad. De basis kwam dus van het OMT. Later was het ook een strategie van afschalen. Daar lagen ook al stukken voor. Die werden bij elkaar gebracht in de stand van de vraag: waar staan we en wat is er mogelijk? Dan was er heel veel werk in de detaillering van de maatregelen.

De heer **Huidekooper**:

Dus het OMT is de vaste adviseur op dit vlak?

De heer **Aalbersberg**:

Ja.

De heer **Huidekooper**:

Zij brengen advies uit over welke maatregelen het kabinet mogelijk kan treffen. Dat advies wordt getoetst door het bestuurlijk afstemmingsoverleg, ook op uitvoerbaarheid en haalbaarheid. Vervolgens wordt er vaak een selectie gemaakt, die in het Catshuis wordt besproken. Mijn vraag is hoe bepaald werd welke maatregelen al dan niet in zo'n maatregelenpakket eindigden.

De heer **Aalbersberg**:

Dat was eigenlijk het proces met het OMT-advies, met de ervaring die er al was met die maatregelen – wat doen ze en wat past? – en langzamerhand ook steeds meer, zowel in de discussie als in het Catshuis als later in de brede ministeriële commissie, met de politieke wenselijkheid van vakministers op een aantal onderdelen. Ik geef u een voorbeeld. Op een gegeven moment werd bijvoorbeeld de casinobranche een issue. Dan was er een vakminister die zei meer ruimte te willen voor de casino's. De vraag was dan: als dat kan, wat doet dat dan met het totaal en moet het andere dan wat minder? Dat waren politieke keuzes.

Het werd dus steeds voorbereid in een mand binnen de hoofdlijnen van het OMT. Die gaven het aan. Daar zaten facetten in. Daar werd in voorbereid wat wel en niet kon. Dat werd in de loop der jaren wat complexer. Op een gegeven moment had VWS een afschalingsplan gemaakt. Toen werd dat de hoofdlijn. Daar werd het dan weer ingepast. Dat leidde tot een aantal keuzes in de ministeriële commissie: daar wel en daar niet. Dat was een hele politieke keuze. Daarbij ging het ook om de politieke belangen die in zo'n ministeriële commissie lagen, tussen horeca, evenementen, het mkb, het onderwijs en al die belangen. Die werden politiek gewogen.

De heer **Huidekooper**:

Wij zien in ons onderzoek dat er op verschillende momenten een conceptmaatregelenpakket heeft voorgelegen in het Catshuis en dat de selectie van welke maatregelen daar wel en niet in zaten, door een team Maatregelen van het ministerie van Volksgezondheid en de NCTV is gemaakt. Klopt dat?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, ambtelijk in de voorbereiding, maar het kwam uit de gesprekken. Dat was niet een eigen keus. Zoals ik steeds zeg, was dat binnen de kaders van het OMT. De hoofdknop was namelijk eigenlijk door het OMT bepaald. De fijnmazigheid kwam dan soms in het Catshuis, soms in het debat,

soms in het overleg en soms in het vooroverleg. Daar lagen voorstellen, waar dan weer over gesproken werd in het Catshuis. Dat leidde soms weer tot aanpassingen en soms ook tot goede ideeën van bewindslieden, die ook weer vernieuwing gaven. Dat was dus een soort interactief proces, waarbij VWS en de NCTV zorgden dat er in ieder geval een pakket op tafel kwam en dat dat pakket getoetst werd. Dat was vaak iets van de NCTV, maar dat werd ook gedaan met de politie: is het haalbaar en is het handhaafbaar? Binnen JenV was er de juridische toetsing: kan het? Zo waren er steeds meer toetsingsmomenten in of na die pakketten, om eigenlijk tegelijkertijd te kijken: kan dit wel of kan dit niet? In het begin was dat beperkter, logischer en korter. Hoe langer de crisis duurder, hoe breder de uitzonderingen en de belangen werden.

De heer **Huidekooper**:

U zegt: dat werd ambtelijk voorbereid. Waren dat uw ambtenaren?

De heer **Aalbersberg**:

Dat waren VWS-ambtenaren. Dat was de club die we hadden waar meerdere departementen in zaten. Dat waren dus mensen binnen het team van de NCTV, maar daar waren meerdere departementen in vertegenwoordigd. Er werd voortdurend veel geschakeld met andere departementen op de thema's. Als het ging over horeca en het mkb, dan werd er voortdurend operationeel geschakeld tussen mijn mensen en de mensen van EZK. Zo ging het eigenlijk continu door in dat proces.

De heer **Huidekooper**:

Wat was het criterium op basis waarvan uw ambtenaren samen met die van VWS bepaalden welke maatregelen wel of niet voorgesteld werden op zondag in het Catshuis?

De heer **Aalbersberg**:

Nou nee, de hoofdmaatregelen lagen er al. Het OMT zei vaak: daar moet wat gebeuren en daar moet wat gebeuren en dat heeft uiteindelijk effect op de contacten. Uiteindelijk waren alle maatregelen gericht op het voorkomen van contacten.

De heer **Huidekooper**:

U, of uw team, maakte daar nog een selectie in?

De heer **Aalbersberg**:

Nee, ik keek wat haalbaar was. Daar kwam vaak al een politieke lijn in, in de zin van: ik wil daar en daar wat meer bij. Dat was dus niet een autonoom proces, maar daar zat heel veel interactie in met andere departementen en andere belangen. Hoe langer het proces duurde, hoe

meer die belangen en ook soms de lobby een rol begonnen te spelen. U vindt dat de maatregelen ook steeds meer uitzonderingen hadden. Ik ben het weer vergeten, maar ik zag dat latere sheets soms wel vier pagina's met uitzonderingen hadden. Dat was natuurlijk allemaal een resultaat van bredere belangen en afwegingen. Als er iets open kon, ging het erom te kijken of zo veel mogelijk delen er wat bij hadden. Maar wij moesten dan samen met VWS wel steeds weer terug naar het OMT met de vraag: is het totaal nog in overeenstemming met wat jullie aan de voorkant hebben voorgesteld?

De heer **Huidekooper**:

Wie stuurde de groep ambtenaren dan aan die daarvoor verantwoordelijk was?

De heer **Aalbersberg**:

Dat was ik als NCTV natuurlijk, want het was een NCTV-deel. Voor het VWS-deel was het de dg Volksgezondheid. Maar dat kwam allemaal weer terug in het besluitvormingsoverleg. Dat was niet een autonoom proces zonder alle andere partijen en de transparantie in het vooroverleg, het directeurenoverleg, de adviescommissie en later ook de ministeriële commissie.

De heer **Huidekooper**:

Als u inderdaad op basis van het OMT-advies, belangen die speelden, lobby, maar ook een inschatting van de haalbaarheid, een selectie kon maken wat betreft welke maatregelen wel en niet werden voorgesteld in het Catshuis, dan was dat natuurlijk best een invloedrijke positie. Ziet u dat ook zo?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, als je dat niet transparant doet wel. Maar alle stukken lagen in het Catshuis. De besluitvorming maakte heel helder wat het handavingsadvies was, welk belang er was en wat hierin speelde. Als je dat in een soort black box zou doen, dan zou dat kwetsbaar zijn. Maar de kern van dit proces is dat het voor de betrokkenen in de besluitvorming allemaal heel transparant was, controleerbaar en ook toetsbaar in het Catshuis: "Ik wil liever dat dan dat." Er zit een spanningsveld tussen, maar in mijn beeld was het niet een blackboxproces. Nee, het was heel toetsbaar en transparant met de betrokkenen, zowel in de afstemming van het Torentjesoverleg als in het Catshuis et cetera: dit zijn de mogelijkheden en opties. Dat was niet een soort black box buiten dat proces.

De heer **Huidekooper**:

Waaruit bleek die transparantie? Wij kunnen zien dat daar in ieder geval geen verslagen of notulen van zijn gemaakt. U hintte net op belangen. Die kunnen wij ook niet direct vinden. Hoe komt u dan tot de conclusie dat u dat proces transparant vindt?

De heer **Aalbersberg**:

Omdat het uiteindelijk allemaal gedragen werd door de verzameling van betrokkenen, zowel ambtelijk als politiek. Dat is natuurlijk belangrijk, want als er iets uit was gekomen in het eerste directeurenoverleg of als een adviescommissie had gezegd "nee, dat gaan we niet doen; dat klopt niet" dan werkt het ook niet. Dit werkt alleen maar als je toch op al die lijnen zorgt dat je mensen betreft en meeneemt. Ik snap de vraag die u stelt, omdat het zo niet is. Het kan alleen maar worden gedragen en uiteindelijk ook steeds tot besluitvorming leiden als die transparantie er op die manier in zit. Er werd héél veel overlegd, zowel door de mensen die bij de NCTV waren als via de schermpjes, om iedereen mee te nemen, maar ook om te zeggen: als dit kan ... Er werden ook een aantal dingen bedacht door departementen zelf. Ten aanzien van het mkb kan ik me ook heel goed voorstellen dat werd gedacht: "Dit was het vraagstuk van het OMT, maar wij zien hier een oplossing die zo en zo werkt." Ik kan het alleen maar zo duiden.

De heer **Huidekooper**:

U zegt: het was gedragen. In antwoord op mijn vraag komt u tot de conclusie dat het transparant was. Maar "gedragen" en "transparant" zijn toch niet hetzelfde?

De heer **Aalbersberg**:

Nee, maar ik zeg: ik vond het transparant, want het werd gedeeld en breed uitgesproken. Toen vroeg u aan mij: er waren geen verslagen; hoe was dat dan zo? Ik zei: dan ga ik dus naar het resultaat. Als je het transparant inricht en de besluitvorming ook zo plaatsvindt, dan is er een soort evidentie dat daar wel transparantie in zit en dat mensen betrokken en aangesloten zijn. Het is dus een redenatie. Om die vraag te beantwoorden: er zijn geen verslagen van.

De heer **Huidekooper**:

In het kader van die transparantie heb ik de volgende vraag. Als er maatregelen niet werden overgenomen die het OMT wel had geadviseerd, werden de betrokkenen die die zondag in het Catshuis waren, dan ook geïnformeerd over welke maatregelen er waren afgevallen?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, want de brief met het OMT-advies lag in het Catshuis, maar ook in de andere besluitvorming. Het was dus volstrekt helder. Er is niet zo vaak verschil tussen geweest, maar als er een heel groot verschil tussen het OMT-advies en het maatregelenpakket zou zitten, dan kon iedereen zien dat het niet klopte.

De heer **Huidekooper**:

Maar dan moesten zij die twee brieven zelf naast elkaar houden?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, maar ook de heer Van Dissel, die natuurlijk aanwezig was in het Catshuis, deed dat. Hem kennende had hij het anders ook echt wel gezegd op zijn onderdeel. Probeer dus niet de suggestie te wekken dat daar geheimzinnigheid over was. De OMT-adviesbrief was zo belangrijk; als die er was, dan ging die gelijk naar iedereen, naar alle departementen. Die werd echt door iedereen gelezen, want dat was toch een heel belangrijk document. Dat was dus niet "ook nog een brief" die erbij kwam. Nee, voor iedereen was de OMT-brief eigenlijk ook altijd ... Als die er was, dan ging die in sneltreinvaart door naar alle betrokken in deze crisisaanpak.

De heer **Huidekooper**:

Kwam het weleens voor dat het maatregelenpakket dat uw team samen met VWS, het team Maatregelen, had voorgesteld, naar aanleiding van de bespreking in het Catshuis of de ministeriële commissie en daarna op dinsdag werd aangepast? Gebeurde dat weleens?

De heer **Aalbersberg**:

Ja. Nu gaat u mij natuurlijk concrete voorbeelden vragen. Die weet ik niet precies, maar ik gaf net al aan dat er soms bewindspersonen waren met een creatief goed idee, bijvoorbeeld over de grootte. De groepsgroottes werden weleens veranderd. In het mkb moest men op een gegeven moment werken met etages of dit of zus of zo. Ja, op verschillende punten vond daar wel bijsturing plaats, werd er meegedacht of waren er andere ideeën. Het was ook weleens zo dat we na het Catshuis toch zeiden: we moeten samen met het ministerie van EZK nog even terug naar de tekentafel om te kijken of dat anders kan. Op een aantal punten is dat dus wel voorgekomen.

De heer **Huidekooper**:

U refereerde aan belangen die nog speelden. Zoals ik al zei, hebben wij in ons onderzoek heel weinig kunnen reconstrueren over de gang van zaken

rond het Catshuis en welke belangen daar speelden. Vandaar dat ik dit moment graag met u benut. Over wat voor belangen heeft u het en hoe speelden die rond het Catshuis?

De heer **Aalbersberg**:

Er was gedurende het proces heel veel lobby. Dat is begrijpelijk. Het ging natuurlijk over de vakministers. Het ging over de bruine vloot. Het ging over sporten, over waar de sportvelden dicht waren en de A- en B-sporters. Het ging vaak over de horeca, waar een groot belang in was. Dat ging allemaal via de vakministers. Het ging over de casinobranche. Het ging op een gegeven moment over binnensport, bijvoorbeeld dat darten in de kroeg opeens een binnensport werd. Heel veel van die voorbeelden waar een belang achter zat, speelden in deze periode. Soms zag de verantwoordelijke bewindspersoon ergens iets gebeuren. Het was op dat moment dus ook een belangenafweging tussen dat soort belangen in de politieke keuze. Die werd dan ook wel gemaakt. Dat was ook zo. Dat was ook een deel van de lobby.

Ik weet me goed te herinneren dat het mkb en de horeca een hele sterke lobby hadden. Die waren veel aan het lobbyen om ruimte te krijgen. Dat heeft dan natuurlijk een politieke vertaling in die belangen, dus dat kwam ook in de discussies zoals die in het Catshuis mee. Dat vertaalde zich soms ook in de maatregelenpakketten, in de zin van: iets meer versoepeling daarin en daar niet. Het ging om het prioriteren van de versoepelingen. Het zat 'm vaak niet in de nieuwe maatregelen, maar in de prioritering van de versoepelingen.

De heer **Huidekooper**:

In hoeverre vindt u dat transparant?

De heer **Aalbersberg**:

Dit is bijna geen open vraag. Maar nee, natuurlijk. In deze stad is lobby nooit transparant, maar hij is er, punt.

De heer **Huidekooper**:

Dan zou ik u nog willen vragen wat uw precieze rol was in het Catshuis. Kunt u ons eens meenemen in wat u deed als u daar uw zondag doorbracht?

De heer **Aalbersberg**:

Eén. Mijn mensen zorgden er altijd voor dat alle stukken zaterdagavond klaar waren. Dat was dan vaak de dikke stapel met sheets van de heer Van Dissel, het oranje sheetdeck van ons en soms ook een sheetdeck van gasten, als die er waren er waren. We zorgden dat dat allemaal fysiek

beschikbaar was. Vaak was er wel of geen tijd. Soms kon het verstuurd worden. Soms was het te vertrouwelijk en dan werd het ter plekke uitgereikt. Dat was dus het voorbereiden van het overleg.

Met de voorzitter hadden we een programmaatje met wat het ongeveer zou zijn. In het overleg begonnen we eigenlijk altijd met de presentatie van de heer Van Dissel. Dan kwam mijn rol. Dan nam ik het sheetdeck door, wat de verzameling was van de brede ... Er waren namelijk ook nog een aantal maatschappelijke opgaves. Dat speelde in de handhaving, het speelde later in de openbare orde, het ging om de denklijn die zat op het OMT-advies naar aanleiding van de maatregelen waaraan je zou kunnen denken et cetera, en er waren nog wat onderdelen. Daarna werd mijn rol minder. Dan begon eigenlijk het debat tussen de bewindspersonen, met soms nog een vraag. Aan het einde kwam mijn huiswerk. In de huiswerkverdeling had je dan weer een rol. Heel basaal waren dat zo ongeveer de sessies.

De heer **Huidekooper**:

Mag ik concluderen dat u door sturing te geven aan het team Maatregelen, dat eigenlijk over het sheetdeck ging waarin het voorstel aan het kabinet werd gedaan, een behoorlijk invloedrijke positie had in die periode?

De heer **Aalbersberg**:

U sluit nu een heleboel beantwoorde vragen in: mag ik nu concluderen dat? Nee, ik had een faciliterende bijdragende rol, die hoorde bij de NCTV, namelijk om rust, regelmaat en overzicht te brengen in het proces. Dat was mijn positie. De keuzes en de inhoudelijke keuzes werden steeds mede op andere stoelen gemaakt. Daar zat ik bij. Dat heb ik gezien. Ik kon daarin dus ook adviseren, maar dat waren niet de keuzes die aan mijn positie hingen.

De heer **Huidekooper**:

Is dat wenselijk voor de tijd die de coronapandemie uiteindelijk heeft geduurd? U bent natuurlijk niet verkozen. Levert dat wat u betreft nog een probleem op voor de democratische controle?

De heer **Aalbersberg**:

Dat vind ik een hele grote vraag. Nee, de NCTV is niet ... De NCTV hangt gewoon onder de politieke verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en Veiligheid. Op elk moment kan de minister van Justitie en Veiligheid zeggen: dit is niet goed; ik wil een ander. De NCTV is dus niet een vrijgesteld persoon, maar valt erg onder de politieke

verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en Veiligheid. Nee, die valt volledig onder de politieke verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en Veiligheid. In dit deel stuurt ook de minister-president daarop. Dus nee, de politieke lijn is verantwoordelijk. Daar heeft de NCTV een rol in, ook om het samen te brengen. Dat is het, maar dat is niet een soort ondemocratisch vrije, oncontroleerbare rol. De NCTV valt altijd binnen de politieke verantwoordelijkheid van de betrokken bewindslieden en daarbij is hij als hoge topambtenaar verantwoordelijk voor zijn eigen daden, zoals een sg dat ook is. Die vergelijking is al een keer gemaakt.

De heer **Huidekooper**:

Ik vraag het omdat u de nadruk legt op de faciliterende rol. Dat zien wij inderdaad ook terug. Tegelijkertijd zien wij ook berichten die erop hintten dat u toch ook een invloedrijke rol had. Zo stuurt voormalig directeur-generaal Sonnema een app naar Hugo de Jonge met betrekking tot de versoepelingen. Ik citeer: "Pieter-Jaap wil de kleine stapjes niet. Hij vond sport veel te veel." Die Pieter-Jaap bent u. Daarop reageert Hugo de Jonge met: "Oké, Pieter-Jaap begint wel een zelfstandig bestuursorgaan te worden." Daarmee werd weer aan u gerefereerd. Begrijpt u dat wij daardoor vragen hebben over hoe invloedrijk u was, en of uw rol niet verder ging dan het faciliteren?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, ik snap deze vraag. Volgens mij moet u die stellen aan de beide betrokkenen bij deze mail. Het is typisch een zin die past bij de heer De Jonge zoals ik hem heb gezien. Ik zie meer het grappige hiervan dan dat het serieus was. Als het serieus was geweest, was het echt te berde gebracht in het Torentjesoverleg et cetera. Dan was het echt een issue geworden, maar dit was geen issue. Ik snap deze lijn en ik snap ook de ... Ik vond 'm ... Ik kende deze mail niet, dus ik heb 'm ook pas afgelopen week gelezen, en ik had er een glimlach bij.

De heer **Huidekooper**:

Dus u herkent zich niet in het beeld dat daarin wordt geschetst.

De heer **Aalbersberg**:

Nee, en ik snap wel ... Natuurlijk heeft – hoe was het ook alweer? – elke grap ook een wijzing. Natuurlijk, de NCTV had een rol in die spelverdeling en werkte heel erg met de voorzitter samen om te proberen om dat te doen. Natuurlijk was dat zo, maar dat was geen vrije, oncontroleerbare rol. Daar herken ik me niet in.

De heer **Huidekooper**:

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Collega Lammers, heeft u op dit onderwerp nog aanvullingen?

Mevrouw **Lammers**:

Ja, ik heb nog enkele vragen. U had het net al even over de sheets. Mijn vraag was nog even de volgende. Dit was mij nog niet helemaal duidelijk. Wie besloot eigenlijk dat die sheets op een gegeven moment klaar waren en mee gingen naar het Catshuisoverleg?

De heer **Aalbersberg**:

Dat waren verschillende trappen. Vaak gingen die ook al mee naar het Torentjesoverleg. Daar was het geen verrassing, dus het Torentjesoverleg had ze vaak al gezien in de opbouw. Op het laatste moment kwamen er altijd nog wel wat dingen bij, zoals de handhavingsvraag van de politie. Er werden dus wel wat dingen toegevoegd. Dat was dan mijn verantwoordelijkheid, dat dat bij elkaar werd gezet. Maar het was een combinatie van de voorbereiding vanuit het Torentjesoverleg ... Daar lag eigenlijk de kern van een aantal punten, ook in die lijn. En de definitieve laatste klap op het pakket was mijn verantwoordelijkheid. Dat deed ik meestal zaterdagavond om een uur of tien.

Mevrouw **Lammers**:

Ik stel die vraag omdat het dan toch lijkt alsof u een invloedrijke rol heeft. U bepaalt namelijk uiteindelijk: oké, dit is alles samen. Klopt dat?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, en toch zie ik dat anders. Alles rondom de maatregelen was ook al in het Torentjesoverleg geweest. Dat zat daar dus niet op. Het was dus meer de administratieve verzameling van de hele set samen. U hebt het gezien. De set bestond uit een paar verschillende delen van input. Ja, dat deden wij samen, ook weer in het faciliterende proces. Maar het deel over maatregelen was ook al in het Torentjesoverleg geweest. Dat werd niet op dat moment bepaald en doorgezet. Dat was echt al besproken in het Torentjesoverleg en daar was ook al voorzien: dit gaat mee naar het Catshuis. Dat was geen zelfstandige keuze van de NCTV. Dat had ik ook raar gevonden.

Mevrouw **Lammers**:

Ik heb dan toch nog vragen. We hebben heel veel vragen gesteld over dat Torentjesoverleg en over dat Catshuisoverleg. Die vragen hadden wij na twee jaar onderzoek niet hoeven stellen als er notulen waren geweest en

als dat allemaal transparant was geweest. Hoe kijkt u daarnaar? Hoe kijkt u ernaar dat de commissie dus twee jaar onderzoek heeft gedaan en er nog steeds heel veel vragen leven over hoe die overleggen in elkaar zaten en wie daarbij aanwezig waren en wie niet? Kunt u daarop reflecteren?

De heer **Aalbersberg**:

Nou, als er allemaal verslagen waren geweest, snap ik dat uw onderzoekstermijn korter was geweest. Dus als u bedoelt of ik daar ook zo tegen aankijk, zeg ik: ja, als alles was vastgelegd, had u alles kunnen lezen. Maar als u mij vraagt of dat terugkijkend wel of niet goed is geweest, want ik hoor bijna een soort normerende vraag ...

Mevrouw **Lammers**:

Nou, ik bedoel eigenlijk: voldoende transparant.

De heer **Aalbersberg**:

Ja ... Ja, dat is weer aan u. Ik ga me daar ... Ik kan alleen zeggen dat ik met volle overtuiging ...

Mevrouw **Lammers**:

Maar ik stel de vraag aan u.

De heer **Aalbersberg**:

Ja, dus ik ga wel mijn antwoord geven. Ik zeg met volle overtuiging dat ik toen bij dit proces, waarbij het Torentjesoverleg een rol had en waarbij het Catshuis ook een belangrijke rol had maar waarbij uiteindelijk in de besluitvorming alles goed is vastgelegd en vastgezet, een goed gevoel had, en dat dit zuiver en goed geweest is. Anders kan ik het niet zeggen. Ik snap ook wat u vraagt, en daarvoor hebben we deze openbare verhoren ook, denk ik, zodat u alle partijen kunt bevragen. Maar ik heb daarvan op dat moment, in die tijd, en ook als ik terugkijk, niet gezegd dat ... Nee, voor mij was dat niet een soort schimmig iets, of ... Nee, dat paste hierbij en de besluitvorming was goed vastgelegd en goed geborgd et cetera. Zo heb ik dat ervaren en zo kijk ik terug op mijn rol. Ja, ik ben natuurlijk ook niet helemaal ... Ik kijk natuurlijk redelijk gekleurd terug.

Mevrouw **Lammers**:

Maar vindt u het dan wenselijk dat er blijkbaar een onderzoek en openbare verhoren nodig zijn om dat hele proces in kaart te brengen? Dat hoor ik u nu namelijk zeggen: er zijn toch openbare verhoren, dus dan komen we er vanzelf achter hoe dat allemaal in elkaar zat.

De heer **Aalbersberg**:

Ja, nou, daar zitten volgens mij ook veel vragen achter. Als ik de formele

besluitvorming volg, heb ik in die tijd niet beleefd dat daar een heel schimmig of raar proces omheen zat. Nee, dat was allemaal voor alle betrokkenen zichtbaar, stapje voor stapje, en het leidde tot goeie voorstellen en daar is over besloten. Ik kijk dus wat anders tegen de vraagstelling aan, zoals gezegd. Voor mij was dit proces misschien ook niet nodig geweest – maar dat wil ik ook niet zeggen – want ik heb in mijn tijd gevoeld dat het open en transparant was. De Onderzoeksraad voor Veiligheid, die zijn taak gedaan heeft, kon ook ... Zo heb ik dat in mijn beleving ervaren. Ik merk dat u in uw commissie zegt: dit is nodig. Daar kan ik u gewoon ... Ja, zonder verslagen moet je veel doorvragen. Maar ik heb dat destijds niet als iets schimmigs of iets vaags gezien, en terugkijkend nog steeds niet, omdat het in die besluitvorming allemaal transparant te volgen was. Al die sheetdecks waren open en klaar. Dat waren geen losse velletjes. Nee, de hele onderbouwing van al die stukken van die sheetdecks is een volgbaar en controleerbaar proces. Daar zitten vanuit mijn perspectief de opbouw van de gedachtegang, de buitenkant en de besluitvorming steeds in.

Mevrouw **Lammers**:

Ik begrijp dat u dat zo heeft ervaren ...

De heer **Aalbersberg**:

Ja, ja.

Mevrouw **Lammers**:

... maar vond u dat wat er allemaal gebeurde ook voldoende transparant was voor de mensen die er niet bij waren?

De heer **Aalbersberg**:

Nogmaals, met het gevaar van herhaling: de verantwoordelijke ministers, de verantwoordelijke ambtenaren rondom het proces van het Catshuis en alles wat daarin zit, hebben daar voldoende ... Ja, ik vond dat transparant genoeg, ook in de besluitvorming en in de stukken die uiteindelijk in de ministeriële commissie kwamen, vanuit mijn perspectief.

Mevrouw **Lammers**:

Ik probeer het even goed te begrijpen. U heeft het nu over de ministers en de ambtenaren die daarbij zaten, maar het gaat mij meer om de mensen die er juist niet bij zaten. Was het voor hen ook transparant wat daar allemaal gebeurde?

De heer **Aalbersberg**:

Ik probeer toch een beetje te begrijpen ... Ja, er is veel politiek-bestuurlijke besluitvorming. Hier zit een soort waardeoordeel in waarop ik

het moeilijk vind om antwoord te geven. Met de betrokkenen bij het proces heeft er integere besluitvorming plaatsgevonden. Met een politieke afweging is de Kamer daarover geïnformeerd. Vanuit mijn perspectief van toen was dat zo. En ja, er zijn meer besluiten genomen. Dit geldt natuurlijk niet voor de hele samenleving, maar de hele samenleving ... En dat is weer een vraag aan u. Heeft u diezelfde veronderstelling over de communicatie, de persconferenties en dat uiten? Is dat voldoende geweest om de samenleving te informeren? Dat ligt op een iets ander vlak, maar ik ben bang dat ik mezelf hierin anders ga herhalen.

Mevrouw **Lammers**:

Vindt u dan dat het voor die samenleving transparant moet zijn wat daar allemaal gebeurt?

De heer **Aalbersberg**:

Op dat moment in de crisis moet je communicatie goed genoeg zijn om iedereen mee te nemen. Daar hoort ook transparantie bij, maar niet in alles. Dat is altijd weer een balans. Wat is breed en wat is niet breed? En gelukkig hebben we systemen als een Onderzoeksraad en een enquête om, als het zo groot is, met zo veel impact, toch nog een keer terug te kijken. Dat hoort dus voor een deel bij dat proces in balans.

Mevrouw **Lammers**:

Oké. Ik heb dan nog een vraag. U had het er net over dat er in het Torentjesoverleg en in het Catshuisoverleg debatten plaatsvonden. Hoe eindigden die debatten dan?

De heer **Aalbersberg**:

Ja ... Altijd wel met een gemeenschappelijk beeld en een samenvatting van de voorzitter. Daar is een voorzitter uiteindelijk voor. Die vat dan het gesprek samen en dat was dan voor de hele zaal, of het kleine overleg, de samenvatting ervan. Dat was de afweging, en daar zaten dan ook die verschillende perspectieven en belangen in. Dat leidde dan soms tot wat huiswerk op onderdelen, richting de besluitvorming de week daarna in de formele commissies.

Mevrouw **Lammers**:

Werd er in die debatten ook al een bepaalde consensus of overeenstemming bereikt?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, in richting wel. Ja, dat heb ik proberen aan te geven. Het was natuurlijk ook afstemming, politieke afstemming. Dus ja, het Catshuis was ook een beetje: hebben we nou het gemeenschappelijke beeld van de

epidemiologische omstandigheden, van welke richting het op gaat en van wat de voorbereiding wordt van de besluitvorming? Dat was dus niet een besluit, maar het doel was juist die afstemming, dat politieke draagvlak. Dat vroeg de voorzitter zonet ook: zat daar een stuk sturing en richtingbepaling in? Ja, daar zat een stukje sturing en richtingbepaling in, alleen nog niet op de scherpste en de precieze notering in een besluit. Maar het toewerken naar zo'n stuk: ja.

Mevrouw **Lammers**:

Kunt u dan het verschil uitleggen? Als er bijvoorbeeld consensus of overeenstemming werd bereikt over een bepaald onderwerp, hoe verschilde dat dan nog van een besluit dat later in een overleg nog werd genomen? Ik vraag me dat even af, dus daarom vraag ik het u.

De heer **Aalbersberg**:

Vaak was dat wat meer de scherpste. Als er in principe gedacht werd aan de sluiting van een hele sector, was dat de consensus, maar of het dan allemaal tot in detail voor iedereen zou gelden, werd dan verder in die week uitgewerkt met de andere ministeries, bijvoorbeeld of alles eronder viel. Heel willekeurig: de levensmiddelen. Op een gegeven moment lieten we het levensmiddelen-mkb toch open, en kwam de week daarna de vraag: waar valt de HEMA onder? Die zat daar niet in, maar dat leidde wel tot heel veel ... Heel veel van dat soort kleine aspecten in die grote consensus over waar we naartoe gingen, waren uitzoekwerk, detaillering en grondslag geven.

Mevrouw **Lammers**:

Maar als ik dat zo hoor, dan denk ik: in die overleggen werd er eigenlijk een grote beslissing genomen, waarop in een later overleg nog nuances konden volgen.

De heer **Aalbersberg**:

Nee, ik zie dat toch iets anders. Er lag meestal al iets van het OMT. Er lag een lijn voor het voorstel. Daar waren een aantal ideeën over. Daarover werd op dat moment politiek en in consensus gezegd: dit is de richting. Vervolgens werd dat uitgewerkt en kwamen de uitwerkingen terug in de formele besluitvormende kaders. En dat Catshuis was wél een gesprek over: "Dit is het beeld van het OMT. Zien we dat ook politiek? Dragen we dat politiek breed met elkaar? Deze richting, die lijn, zit daar nog wat in?" Dát was eigenlijk het afstemmen en met elkaar kijken waar we naartoe gingen. Zo zat het Catshuis in elkaar. Maar dat leidde in de samenvatting niet tot "dát en dát" maar tot een soort samenvatting van wat er

besproken was. Daar zat dan huiswerk in, dat de dagen daarna heel snel ging naar een stuk, dat door de adviescommissie moest en uiteindelijk door de ministeriële commissie.

Mevrouw **Lammers**:

Maar in hoeverre was er dan nog de mogelijkheid om af te wijken?

De heer **Aalbersberg**:

Bedoelt u voor of na het Catshuis?

Mevrouw **Lammers**:

Na het Catshuis.

De heer **Aalbersberg**:

In de detailuitwerking. Je was het namelijk op de hoofdlijn wel eens, maar dan opeens werd bijvoorbeeld de HEMA een vraag. Hoort die er wel bij? Of de bruine vloot werd opeens een vraag. Waar hoort die bij? Dus er zaten soms, en zeker later in het proces, op heel veel van die details nog uitzoekvragen, of vragen als: is de juridische definitie dicht genoeg? En dan kwam er van de juridische afdeling: nee, die is niet goed genoeg; die moet toch meer zó. Daar zat dus echt nog wel wat zoekwerk aan, samen met VWS en anderen, en samen met de vakdepartementen, want ook het vakdepartement werd dan meegenomen, voordat we het konden formuleren in de scherpe besluitvorming van de stukken die naar de adviescommissie en naar de ministeriële commissie gingen. Daarin ziet u het allemaal heel scherp verwoord, precies op detailniveau. Nou, dat was niet de discussie in het Catshuis.

Mevrouw **Lammers**:

Mijn laatste vraag. Mag ik dan wel concluderen dat er in het Catshuis in ieder geval op hoofdlijnen besluiten werden genomen?

De heer **Aalbersberg**:

Ook hier ben ik bang dat we semantisch ... Er werd afgestemd, maar er was geen besluit, want als in twee dagen alles anders werd, kwam er een ander besluit; dat had gekund. Dus ja, er werd afgestemd, politiek binnen de kleuren van de coalitie en tussen vakministers, maar dat werd samengevat als een deel van het gesprek en men zei niet: we besluiten nu dit. Dat is één keer gebeurd. Ik weet niet in welke sessie, maar volgens mij op 15 maart. Toen hebben we na het Catshuis de ministeriële commissie bij elkaar gehad. Dat is de enige keer waarop we besluiten móésten nemen. Toen is het Catshuis beëindigd en is een groot gedeelte van de ministers overgegaan naar een ministeriële commissie. Toen zijn de besluiten genomen die ook vastgelegd zijn.

Mevrouw **Lammers**:

Oké.

De heer **Aalbersberg**:

Het is goed die twee dingen uit elkaar te halen.

Mevrouw **Lammers**:

Oké. Dat waren mijn vragen.

De **voorzitter**:

Dank u wel. We gaan naar het volgende onderwerp. Ik hecht er nog even waarde aan om te benoemen – u had het over een "oordeel", meneer Aalbersberg – dat we als commissie nog minder zicht hebben op het Catshuisoverleg en op het Torentjesoverleg; vandaar dat we daar veel vragen over stellen. De commissie gaat uiteraard met een oordeel komen, maar dat zal pas echt later zijn, in het eerste kwartaal van 2027. Omdat we hier minder zicht op hebben en het goed willen reconstrueren, hebben we hier wat langer bij stilgestaan.

Ik geef graag het woord aan collega Lammers voor het volgende onderwerp.

Mevrouw **Lammers**:

Dank u wel. Eerder is de onrust die in de samenleving is ontstaan al voorbijgekomen. Vele duizenden mensen zijn eigenlijk in verschillende plaatsen met verschillende zorgen de straat op gegaan. Hoe verklaarde u destijds die toenemende maatschappelijke onrust?

De heer **Aalbersberg**:

Een belangrijk document hiervoor is geweest ... We hebben het nu steeds gehad over de NCTV-rol in de crisisorganisatie. Een ander deel van de NCTV is bezig met dreigingsanalyses en duiding. In die periode hebben zij een fenomeenanalyse gemaakt over de verschillende gezichten van de coronaprotesten. Het derde deel was bewaken en beveiligen.

Om het toch weer even in de tijd te plaatsen: corona is, denk ik, de eerste grote crisis geweest waarbij sociale media en algoritmes een grote rol gespeeld hebben. We moeten niet vergeten dat we in die nieuwe onlinewereld nog steeds moeite hebben om een rechtsstaat in te richten zoals die is. In de fysieke wereld mag je niet bedreigen, mag je niet opruien en mag je niet de democratie ondermijnen. Dat zou ook niet moeten mogen in de onlinewereld, maar daar hebben we nog weinig instrumenten. Je ziet eigenlijk bij corona, en we zagen dat ook op tijd, dat – er zijn altijd complotten geweest – in die aanloop opeens in die

algoritmes al die verschillende complottheorieën bij elkaar kwamen. Ik bedoel niet te zeggen dat dat de schuld is van sociale media, maar de sociale media zijn een soort facilitator geweest daarin, ook in het faciliteren van ongenoegen. Ook in de tijdsgeest speelde die verandering in de tijd – dat zien we nu eigenlijk nog meer – waarbij de onlinewereld de bepaler en de versneller is, hier een enorme rol in, een onlinewereld waar de rechtsstaat in mijn perspectief nog niet volledig werkt.

Dat gezegd hebbende ga ik nu concreet naar die periode toe. Daarin zie je ook dat gedurende die tijd van corona COVID-19 eigenlijk, zoals wij toen zeiden in dit stuk gewerkt heeft als een contrastvloeistof – iemand anders gebruikte ook al het woord "contrastvloeistof" – die de cohesieversterkende en -verzwakkende elementen in de samenleving zichtbaar gemaakt heeft. Er was ongenoegen in de samenleving bij een aantal mensen. Het anti-elitedenken kwam op. Je ziet dat al die onderdelen, zonder daar stempels en dingetjes op te drukken, rond die corona bij elkaar kwamen, niet in een ideologie, maar in een vrij breed stuk ongenoegen; dat noemden wij de "bovenlaag". Nog steeds hebben we het hier, als je getalsmatig kijkt naar het grote midden en daarbuiten, over een deel van de samenleving. Corona bracht zowel al die complotten soms bij elkaar als dat maatschappelijke ongenoegen. Dat leidde zowel in de onlinewereld alsook rond protesten tot een soort samenhang daarbinnen.

Binnen die protesten zagen we ook een onderlaag ontstaan, een radicale onderstroom. Die radicale onderstroom werd eigenlijk gedurende de tweede helft van corona zichtbaarder. Enerzijds was dat bij demonstraties, waarbij gewoon eigenlijk reguliere demonstraties gekaapt werden. De Defendgroepen, die we nu ook zien, kwamen toen eigenlijk voor het eerst op straat en in beeld; die zijn ook in die onderlaag gekomen. Die onderlaag radicaliseerde, zowel online, wat we ook nog eens hebben opgeschreven in dat beeld, werd groter en is na corona eigenlijk gebleven, deels in de discussie over de definitie van wat we de "soevereinen" hebben willen noemen, soms bij de anti-institutionelen. De bovenlaag is eigenlijk zo langzamerhand weer verdwenen. Die speelt wel anders, maar is niet overgebleven. Dus eigenlijk gedurende die hele coronaperiode is die voor het eerst ...

Om nog één voorbeeld te geven: polarisatie is altijd al zo geweest, levenslang, maar polarisatie is nu, door de versnelling in de onlinewereld, een ander begrip geworden. Kleine berichten brengen opeens veel meer mensen samen. Dát proces in de samenleving, met dat stukje

ongenoegen dat er was, dat het bij elkaar gebracht heeft, leidde tot een stukje van de maatschappelijke onrust en demonstraties. Daarbinnen ontstond een radicale onderstroom die eigenlijk na afloop gebleven is en die we nu nog zien.

Mevrouw **Lammers**:

We zien ook in de stukken dat er veel kennis is bij de NCTV over die groeiende maatschappelijke onrust. Heeft u die kennis? Zo ja, waar heeft u die kennis vooral ook ingebracht?

De heer **Aalbersberg**:

De kern van dit soort producten van de NCTV is dat ze openbaar zijn; daar is de NCTV op gericht. Ze worden dus gepubliceerd. Ze worden aan uw huis gestuurd. Ze gaan naar de bewindslieden. Ze gaan naar ambtenaren. Ze zijn ook voor burgemeesters. Deze fenomeenanalyse was juist in die tijd ook voor de lokale bestuurders bedoeld, om iets meer zicht en grip te krijgen op wat er aan de hand is. Ze gaan naar de professionele diensten, dus politie, AIVD et cetera, die er trouwens ook aan meewerken. Voor hen is het geen verrassing, want dit product wordt ook mede gebaseerd op wat zij zien en op hun producten bij elkaar. Het wordt dus vrij breed verspreid. Het wordt juist ook gepubliceerd omdat mensen ook wetenschappelijk hier wat mee doen. We zien later soms ook vervolgonderzoeken van universiteiten op deze thema's. Dus kort samengevat: breed verspreid, met een publiek doel.

Mevrouw **Lammers**:

Heeft u dan ook die informatie ingebracht in de besluitvorming van het kabinet?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, eigenlijk al veel meer. U hebt dat kunnen zien in de ... Dan heb ik het weer over het sheetdeck, over de sheets. Eigenlijk was het vanaf de politie langzamerhand een vast onderdeel dat de politie elke week het kabinet informeerde over wat er gebeurde in de samenleving, van klein tot groot. Dat begon dus al heel erg bij het openbareordebeeld van de politie, dat steeds meeding. Ook dit product is een aantal keer meegenomen. Ja, de onrust en de spanning die er was, werd meegenomen. Dat werd ook wel besproken.

Mevrouw **Lammers**:

Wat deed het kabinet dan met die informatie?

De heer **Aalbersberg**:

Dat leidde op dat moment niet in één keer tot "we moeten dit besluit

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

nemen". Ik denk dat in de afwegingen van alle maatregelen en van de spanning ... Kijk, die radicale onderstroom is iets voor de diensten en de politie. Die hoort daar thuis. Die moeten daarop verder gaan. Die hebben daar hun eigen wetgeving en taak voor. Maar in het gesprek met de burgemeesters over de breedte van de maatschappelijke onrust – wat kunnen we eraan doen; moeten we anders communiceren en moet de communicatie anders? – werd dat wel zo geadresseerd en werd er gekeken wat er in communicatie anders moest et cetera. Ook werd, denk ik, wel de zorg gedeeld dat je het gevoel had dat je een deel van de samenleving aan het verliezen was in zoiets belangrijks. Zeker na de eerste drie maanden is het verliezen van de samenleving et cetera ook wel een thema geweest dat op verschillende manieren teruggekomen is. Dat was vooral in het communicatieblok, denk ik, en in het nadenken over communicatie: moeten de persconferenties anders of moeten we anders met een aantal onderdelen omgaan? Ik heb niet alles precies bij elkaar, maar daar werd vooral toch wel hiernaar gekeken.

Mevrouw **Lammers**:

In hoeverre hield het kabinet dan rekening met verschillende motivaties die mensen ertoe brachten om te demonstreren?

De heer **Aalbersberg**:

Of dat zo precies was ... Ook dat plaats ik weer in de context. Het grootste deel van de 18 miljoen mensen in het midden ... Dit was natuurlijk aan de randen een zorgelijke ontwikkeling, namelijk dat je de randen gaat verliezen. Daar hield het kabinet in de besluitvorming rekening mee: hoe gaan we de communicatie doen? Van begin af aan moeten we iets met influencers doen. Er zijn dus voortdurend methodes bedacht om ervoor te zorgen dat dit erbij was. Bij de demonstraties was het ook een openbareordekwestie en was het ook juist een geval om met de burgemeesters te kijken: hoe houden we ... Dan ben je al een beetje verder. Maar in communicatie ... Als u aan mij vraagt waar nu het meest in zichtbaar werd hoe we hiermee om moesten gaan, denk ik dat dat dat toch in het blok is geweest van communicatie, de flitspeilingen, wat we zagen, hoe we verband hielden en hoe we contact hielden met deze groepen.

Mevrouw **Lammers**:

Waar heeft u dit allemaal besproken?

De heer **Aalbersberg**:

Deze overzichten zaten in ieder geval in de Catshuisheetsdecks. Daar

zaten ze altijd bij. Natuurlijk kwam het ook in het Torentje als er een grote demonstratie was geweest. Dan hadden we het in het eerste Torentjesoverleg daarna er toch even over. Dan werd het ook even meegenomen, zo van: wat is het? En formeel kwam het in de ministeriëlecommissiebesluitvorming. Soms was de korpschef er ook bij of iemand anders. Dan werden deze beelden ook wel gedeeld. Die kwamen overal wel weer terug. Die waren onderdeel van het integrale proces.

Mevrouw **Lammers**:

Wij zien dat namelijk niet terug in ons onderzoek, maar als dat dus in de Catshuis- en Torentjesoverleggen is besproken ...

De heer **Aalbersberg**:

U ziet dat wel in de sheetdeckdelen. Daar moet u het in kunnen vinden. Die hebben daar overal gelegen, met soms één, soms twee pagina's over wat er gebeurt met betrekking tot de openbare orde, in de trant van: wat is er aan de hand in de samenleving. Dat zit in een aantal van die sheetdecks. Dat komt voortdurend terug als beschrijving.

Mevrouw **Lammers**:

Ik ben dan toch nog op zoek hoe daar dan in het kabinet over werd gesproken, want u zegt dat het vooral gaat om de randen van de samenleving, maar er waren eigenlijk talloze demonstraties, van allerlei soorten mensen die het er niet mee eens waren. Mijn vraag is dus eigenlijk hoe dat dan besproken is.

De heer **Aalbersberg**:

Verschillend. Natuurlijk, na de paar zware demonstraties na de avondklopping het eerste overleg ook over de vraag wat daar was gebeurd, bij die demonstraties met dat geweld. Die waren ook weer binnen een paar dagen tot rust gekomen. Dat was een onderdeel daarvan. De discussie over de vraag of we mensen aan het verliezen waren, was meer ongoing en iets voor communicatie. Dat is dus niet één issue dat een keer apart op de agenda gezet werd. Die elementen kwamen elke keer terug als er iets bijzonders in de samenleving gebeurde. Dat was een melding of dan werd dat even genoemd, ook in de formele commissie, vanuit de politie of vanuit de burgemeesters die zich daar zorgen over maakten. Ook de vertegenwoordigers van het Veiligheidsberaad hebben een paar keer in de MCC gezegd: we zien dit gebeuren in de samenleving. Dat is dus op een aantal manieren teruggekomen. Dat vertaalde zich vaak naar: wat moeten we met de communicatie, wat betekent dat en hoe moeten we het doen? Dat zal ongetwijfeld ook weleens bepaald hebben wat het betekent

voor maatregelen en dat soort onderdelen, maar dat heb ik niet meer concreet, want dat is in die hele twee jaar ... Die input kwam dus op verschillende momenten en niet in zo'n mooi blokje als deze analyse. Dat is op één moment. Dat kwam via het Veiligheidsberaad, via de politie of soms via een minister toch op verschillende punten terug, weet ik nog.

Mevrouw **Lammers**:

Ik vraag het omdat we ook in de notulen van bijvoorbeeld de ministerraad of de onderraden niet zien dat er gesproken is over de onrust in de samenleving. Het stond ook lang niet altijd op die sheetdecks die u noemde. Wij vragen ons dus eigenlijk af of dat voldoende is besproken. Wat is daar dan over besproken? Wij zien dat dus niet terug.

De heer **Aalbersberg**:

Ik pak het even uit in drie elementen. De ernstigste demonstraties zijn veel besproken. Of de minister van Justitie en Veiligheid bracht het in of het kwam via een van de partijen, maar die wilden ook in overleg. Als die geweest waren, kwam dat altijd voorbij.

Het betrekken van de samenleving zat heel erg op het brede. Dat was niet alleen gericht op deze onrust, maar was eigenlijk van het begin af aan, na drie maanden, op basis van de handhavingsunit. Dat was eigenlijk een ongoing proces en niet elke keer met een aparte agenda. Hoe zorgen we dat we communiceren? Draagvlak vindt u heel veel terug. Dat waren wel elementen die eigenlijk voortdurend terugkomen. Ik kan het eigenlijk alleen maar zo uit elkaar trekken. Een rapport als dit ging ook mee in de andere professionele organisaties, zo van: wat moeten we hiermee doen? Dus nee, het zit niet in één blokje, maar het komt terug in draagvlak, in de handhavingsunit, in de berichten van de politie, in incidenten en eigenlijk ook in de minister van Justitie en Veiligheid, die het altijd naar voren bracht. Al die elementen zijn dus wel op momenten besproken, voorbijgekomen.

Mevrouw **Lammers**:

U zegt dat de minister van Justitie en Veiligheid het altijd naar voren bracht, maar ik vraag me af waar dan, want wij zien dat niet zo terug.

De heer **Aalbersberg**:

Ik weet ... Ik heb ze niet allemaal ... Maar ik ken hem. Hij deed dat, zowel in het Catshuis als in het Torentjesoverleg als in de MCC. Als er zo'n heftig weekend was geweest, zei hij dat. Hij vroeg ook altijd begrip voor de politiemensen die in die situatie stonden. Dat is dus op verschillende manieren teruggekomen. Ik weet van een MCC; ik weet zeker van de ... Ik

weet niet alle momenten, maar dat was wel altijd iets van de minister van Justitie en Veiligheid, die daarvoor stond en die bij dit soort grote demonstraties dat meldde in de verschillende gremia.

Mevrouw **Lammers**:

Dat zijn dan de heftige weekenden, die u noemt, maar de brede onrust die ontstaat?

De heer **Aalbersberg**:

Die was vaak gekoppeld aan draagvlak. Die hebben we op andere momenten gehad. Dat zat in draagvlak en in de flitspeilingen. De flitspeilingen gaven eigenlijk als eerste aan dat het draagvlak begon te veranderen, dat het gedrag veranderde, dat mensen ander gedrag aannamen. Dat is op een aantal momenten teruggekomen – ik weet niet meer in welke vergaderingen allemaal – en dat had dan effect op vragen, zo van: we moeten de communicatiestrategie evalueren, aanpassen of veranderen.

Mevrouw **Lammers**:

U legt nu een verband tussen de toenemende onrust en de communicatiestrategie, maar ...

De heer **Aalbersberg**:

En het draagvlak.

Mevrouw **Lammers**:

Ja, en het draagvlak. Maar mijn vraag was eigenlijk of die toenemende onrust ook in verband werd gebracht met het gehanteerde coronabeleid.

De heer **Aalbersberg**:

Ja, het zou raar zijn ... In die vergadering is dat zo gezegd, maar dat was voor ons allemaal bijna vanzelfsprekend. Dat was ook een klein gedeelte. Het getalsmatige deel was niet groot, ook in deze analyse, maar had heel veel aspecten in zich. We praten hier niet over miljoenen mensen. Dus ja, dat was zo en ik denk dat we ook geleerd hebben. Ik heb me er zelf ook weleens schuldig aan gemaakt om een deel van dit gedrag "wappies" te noemen. Dat neem ik mezelf ook kwalijk, want daarmee neem je dat geluid niet serieus. Het anders definiëren ... Het was ook niet één profiel. Het was een heel breed iets, van mensen die anti-elite waren tot mensen die hiermee moeite hadden of die zorgen hadden over hun kinderen. Het is dus heel moeilijk. Deze analyse hielp dus wel om dat niet meer onder één noemertje, één stickertje, te brengen, maar te zeggen: nee, het is een deel bij wie het niet meer aanwezige vertrouwen in de overheid centraal staat. Zo heb ik dat als NCTV proberen te duiden – mijn mensen

hebben dat zo geduid – in dit stuk, nog steeds binnen de beperking van dat totaal. Dat was wel een beleving van meer bewindslieden. Dat was geen abracadabra. Ik denk dat iedereen dat wel zag, maar op dat moment, in het hart van de crisis, zaten we natuurlijk ook met de opgave van de gezondheidszorg. Ik kan niet anders dan zo terugkijken en dat zo duiden.

Mevrouw **Lammers**:

De politie heeft op een gegeven moment in een intern stuk aangegeven dat er tussen het begin van de coronacrisis en februari 2020 ongeveer 200 demonstraties zijn geweest. Ik vraag me dus even af wat dat ... In hoeverre hield het kabinet er dan rekening mee dat er allerlei verschillende motieven zijn die dus eigenlijk heel vaak tot demonstraties leiden en hoe is daarmee omgegaan?

De heer **Aalbersberg**:

Ehm ... Ja, ik probeer dat ... In de crisis van de gezondheidszorg was vraagstuk één: we moeten voorkomen dat de overlijdensgevallen toenemen. Dan is daar de spanning in de samenleving. Dat zie je. Verloop voorkomen ... Dat is een effect. Dat is niet direct op de maatregelen terug te voeren. Dat is wel: hoe gaan we hiermee om? Het heeft een harde kern, wat iets voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is, en daar zit een stukje van de samenleving bij. 200 demonstraties in die vorm is niet een getal ... Er waren demonstraties. In deze analyse hebben wij ook gezegd dat in een gebrek aan vertrouwen in de overheid – dat was meer dan alleen door corona, want dat is ook op een aantal andere incidenten terug te voeren – een grote vraag zit. Ik zie dat het kabinet ... Ik zie ook later terug dat vertrouwen in een betrouwbare overheid terugwinnen in de samenleving een van de responsen is geweest, maar dit was op dat moment niet rechtstreeks te herleiden tot het nemen van directe andere maatregelen in de bestrijding van het virus.

Mevrouw **Lammers**:

Dan nog mijn laatste vraag: waarom was die onrust volgens u niet terug voeren op de genomen maatregelen?

De heer **Aalbersberg**:

Nee, de onrust leidde niet tot andere besluiten over de maatregelen. Dat bedoelde ik eigenlijk te zeggen. Die onrust was dus niet direct te relateren aan "nou, dan nemen we deze maatregel niet". Die maatregel was namelijk gebaseerd op het vraagstuk van de bestrijding van het virus. Die onrust zei wel iets over het vertrouwen in de overheid. Hoe vind je dat

terug? Wat moeten we daaraan doen? Daar zijn later ook stapjes in genomen, want het terugwinnen van vertrouwen in een betrouwbare overheid is een groot thema geworden, in corona en daarna. Ik probeer dus ... Je kan ze niet zo op elkaar plakken.

Mevrouw **Lammers**:

Mag ik dan wel concluderen dat er wel onderkend werd dat die onrust ontstond door de genomen maatregelen?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, deels. De onrust ontstond, denk ik, omdat die er al sluimerend was. Deels was het de versnelling in de nieuwe, virtuele wereld die we kregen, waar we nog niet zo veel grip op hebben. Deels kwam toen ook opeens de frustratie bij heel veel mensen over de maatregelen. Het is dus een stapeling van een aantal factoren bij elkaar. De diepe ondergrond is het gebrek aan vertrouwen in de overheid bij dat deel van de mensen.

Mevrouw **Lammers**:

Oké, dank u wel.

De **voorzitter**:

Voordat ik collega Huidekooper het woord geef voor het laatste onderwerp van dit openbare verhoor, heb ik nog één vraag aan u. We hadden het net namelijk over de term "wappie". Heeft u er spijt van dat u die woorden heeft gebruikt?

De heer **Aalbersberg**:

Ja. Dat gaf ik net eigenlijk al aan. Dat doe je dan, want dit is het. Maar ik denk dat een van mijn lessons learned – als we daar later naartoe gaan – is dat hoe je bij crisissen de mensen bereikt die niet meer bereikt worden, een apart thema is. Dan is zo'n woord ... Later ben ik wel in gesprek geweest met een aantal mensen. Ik heb ook geleerd: als je daarmee begint, heb je geen gesprek meer. Daar heb ik voor mezelf ook wel iets in geleerd. Dat helpt niet. Etikettering is soms handig, maar het werkt averechts, omdat je niet meer geïnteresseerd bent in de motivatie waarom iemand zegt wat hij zegt. Dat vind ik van mijzelf wel, ja.

De **voorzitter**:

Oké, dank u wel. Dan gaan we naar het laatste onderwerp van dit verhoor. Daarvoor geef ik collega Huidekooper het woord.

De heer **Huidekooper**:

Dank, voorzitter. Dan zou ik het in de laatste minuten van dit verhoor nog even willen hebben over de verbreding van de besluitvorming. Rond het

voorjaar van 2020 groeit namelijk het besef dat het medisch-epidemiologische perspectief verbreed moet worden, dat er ook andere adviseurs nodig zijn en dat er andere perspectieven moeten worden betrokken bij die besluitvorming. U bent op dat moment hoeder van die besluitvorming. Kunt u ons uitleggen wat die verbreding inhield?

De heer **Aalbersberg**:

Nou, sowieso probeer je bij elk besluit niet alleen maar te kijken wat het besluit doet met het virus, maar ook wat het effect is van dat besluit. We probeerden ook meer perspectieven te krijgen. Ik weet dat we, volgens mij in april, de heer Putters van het Sociaal en Cultureel Planbureau naar het Catshuis hebben gehaald. We hebben gevraagd of zij ook beelden konden maken, want het lastige, wat ik ook het dilemma vond, was het volgende. Vanuit het OMT kregen we hele feitelijke gegevens over virusontwikkeling, maar over maatschappelijke effecten heb je bijna geen evidentie en vergelijkbaar materiaal. Je ziet hier dus een curve waar je wat aan moet doen, maar het maatschappelijk effect is wel een gevoel, een beeld, maar is soms niet te vatten. Eigenlijk is de vraag: als je het naast deze curve zet, is dat dan weegbaar, valt dat dan weg et cetera?

De heer **Huidekooper**:

Waar leidde dat concreet toe?

De heer **Aalbersberg**:

Als ik door alles heen kijk, zie ik dat we heel veel gevraagd hebben aan planbureaus, maar ook de planbureaus hadden moeite om dat concreet te maken. Ze konden wel algemeen op lange termijn mogelijke risico's aantonen, maar in de tussenliggende termijn kun je weer wat doen. Ik heb ook in mijn verhoren gezegd: dat betekent dat ik daar ook geleerd heb dat je na zo'n crisis eigenlijk heel erg wetenschappelijk moet onderzoeken wat de effecten geweest zijn, zodat je bij een volgende crisis objectiveerbare metingen hebt. Ik heb toen bij u het voorbeeld gebruikt van het sluiten van het onderwijs. Dat gebeurde, maar je kunt het op dat moment niet goed bepalen.

Je zou dus nu, met heel veel wetenschappelijk onderzoek, de effecten kunnen benoemen, zodat je in een volgende crisis in ieder geval de evidentie hebt – een moeilijk woord eigenlijk – dus de bewijsmiddelen, zodat je gelijk weet: wat doet op dit moment een virus ten opzichte van dit onderdeel? In een aantal gevallen waren de maatschappelijk effecten ... De economische effecten waren wel meetbaar; die werden ook gecompenseerd. Maar vooral: wat doet dit met de eenzaamheid? Ik gaf al

even aan dat het voor een van mijn eigen zoons heftig was om twee jaar te werken; dat heeft echt wat met hem gedaan. Wat doet dit daarmee?

Hoe moet je dat nou meten in een volgende crisis? Dat kun je alleen maar doen door goed wetenschappelijk onderzoek nu. Dat kun je wellicht – daar is ook een poging toe gedaan – ook in de toekomst doen door te zorgen dat je naast zo'n OMT ook een wat andere vorm van een adviesgroep hebt, die hiernaar kijkt. Maar je moet het wel meetbaar maken, want – dat is wel mijn ervaring – in het harde van zo'n crisis is het toch een soort plus en min met elkaar vergelijken. Als dan de plussen harde getallen zijn en de minnen veronderstellingen, dan is het logisch dat dat moeilijk aandacht gaat krijgen. We moeten die maatschappelijke effecten, denk ik, dus meer voorzien van onderbouwing, van meetbare ... Dat kan deze jaren. Wat betekent dat, zodat we dat beter kunnen doen? Dat is een beetje het beeld dat ik daarbij heb gekregen.

We hebben dat vervolgens wel ... U heeft dat ook gezien. In het Catshuis hadden we vaak verbreding, ook met andere deskundigen. De burgemeester van Amsterdam is er met een denktank geweest. De heer Putters is er geweest. Op een gegeven moment hebben we ook een aantal onderdelen van de planbureaus proberen in te brengen. We hadden op een gegeven moment een ander groepje. Maar het is heel moeilijk om dat op een niveau te brengen waardoor je het kan afwegen tegen de noodzaak van maatregelen die vanuit het OMT worden geadviseerd op dat moment. Is deze schade vergelijkbaar met deze schade? Uiteindelijk is het een politieke afweging, op dat moment, tussen die twee schades. Ik maak het een beetje visueel met mijn handen. Dat was moeilijk met de maatschappelijke effecten.

De heer **Huidekooper**:

Zag u dat ook gebeuren: dat niet-meetbare aspecten het aflegden tegen ... U noemde eenzaamheid als voorbeeld. Zag u dat die het onderspit delfden ten opzichte van aspecten waar wel harde data over was?

De heer **Aalbersberg**:

Ja, dat is ook gebeurd. U hebt ook in de stukken gelezen dat we met elkaar geprobeerd hebben om dat toch in te vullen.

De heer **Huidekooper**:

Kunt u voorbeelden geven van waar dat gebeurde?

De heer **Aalbersberg**:

Ik denk dat het gaat om eenzaamheid, jongeren ... Het zijn eigenlijk de bekende dossiers. Het ging ook om ouderen, het effect dat de

onlinewereld al groot was en misschien nog wel meer versteld is. Er zijn natuurlijk een aantal dingen gebeurd waarover we nu langzamerhand kennis opbouwen, maar die we toen niet zo zagen. Op al die vlakken zijn wel elementen, denk ik. Misschien had de politiek dan nog al die besluiten genomen – dat weet ik niet – maar het was soms moeilijk weegbaar.

De heer **Huidekooper**:

Dan krijgt u in het najaar van 2020 ... Dan start de NCTV ook met het verzamelen van sociaal-maatschappelijke en economische informatie. Vanaf januari 2021 stelt u ook structureel een Maatschappelijk beeld en uitvoeringstoets op. We zien in ons onderzoek dat u ook tracht om niet-medische aspecten beter bij de besluitvorming te betrekken. Mijn vraag zou zijn: hoe bepaalde u welke adviezen op tafel kwamen en welke niet?

De heer **Aalbersberg**:

Toch door dat bij de andere partijen te gaan vragen. De planbureaus namen we erg mee. Dat was niet de eigen ... We vroegen het zelf. We hadden met de ministeries die daar een sterke betrokkenheid bij hadden, zoals het ministerie van Sociale Zaken, die ook bij ons ... Dat was eigenlijk in het collectief kijken en echt zoeken. Het was zoeken, zoals ik al aangaf, omdat het evidente materiaal moeilijk op tafel te krijgen was.

De heer **Huidekooper**:

Welke adviezen betrok u uiteindelijk?

De heer **Aalbersberg**:

Dat weet ik zo niet meer. Er zijn verschillende meegekomen, maar ik weet ook dat het tot het einde moeilijk bleef om de wat meer vage resultaten hierin mee te kunnen nemen. In het afschalen ... Dat gebeurde door het ministerie van VWS en door de programmadirectie COVID-19. In de afschalingsplannen werden die adviezen wel meegenomen, maar in het opschalen was dat heel moeilijk. Ik moet dat onderscheid ook maken. Opschalen en afschalen zijn toch verschillende ... Maar uiteindelijk zijn in de afschalingsplannen een deel van die inzichten over wat eerst moet et cetera meegekomen. Soms lagen die ook wel voor de hand, vanwege de prioriteit op onderwijs en andere onderdelen.

De heer **Huidekooper**:

Die nieuwe informatie, die nieuwe, bredere inzichten die betrokken worden bij de besluitvorming: op welke manier maakte het kabinet daar gebruik van? Hoe betrokken ze die bij de besluitvorming?

De heer **Aalbersberg**:

Die waren een onderdeel van, in eerste instantie, de stukken voor het

Catshuis. Daar zaten ze echt in, om die discussies te krijgen. Daar vond dat debat ook wel plaats tussen bewindspersonen. Maar dat had ook weer niet een-op-een te maken met dat we dit anders moesten doen, maar wel met: hoe zie je dat? Ik weet dat niet meer precies, maar in een aantal overleggen ... Dat leidde er dan toch toe dat daar ... Uiteindelijk had men daar in de besluitvorming rekening mee te houden. Maar het was soms heel moeilijk vergelijkbaar en bruikbaar. Dat was helemaal het geval in de opschaling. Het zat wat meer in bij de afschaling. Daar deed de programmadirectie COVID-19 ook heel veel werk in, omdat dan langs die kant met alle partijen, waaronder mijn collega, de project-dg daarop, en de planbureaus ... Dat deed men om daar meer zicht op te krijgen. Er was dus wel een verschil tussen opschalen en afschalen.

De heer **Huidekooper**:

Kunt u uitleggen wat dat verschil tussen opschalen en afschalen dan precies is?

De heer **Aalbersberg**:

Met opschalen is er veel crisis en heb je niet zo veel variabelen om dat te gaan doen. Dan ben je eigenlijk heel druk bezig met – ik zeg het maar weer even in de taal van deze enquête – de R moet naar beneden. Met afschalen kun je veel makkelijker andere prioriteiten stellen en zeggen: wat moet eerst? Daar zit wel een verschil tussen. Ik zal niet zeggen dat het zwart-wit is, maar er is wel een verschil. Bij opschalen ligt er toch veel meer druk op snelle besluitvorming. Dan moeten de contacten naar beneden. Daarbinnen kijk je wel: wat eerst? Dan is natuurlijk onderwijs anders dan een deel van de horeca. Dat waren van die grote blokken. Daar zat altijd wel een belangenonderdeel in. Met afschalen, zeker door de programmadirectie COVID-19, was er veel meer reflectie en ruimte om dit mee te nemen. Soms heb je bij opschalen die ruimte en tijd wat minder. Zo heb ik dat beleefd.

De heer **Huidekooper**:

Ja, dat begreep ik inderdaad niet zo goed. Ik kan me voorstellen dat er heel veel druk op zit – dat noemde u – maar dat betekent toch nog niet dat je geen rekening zou kunnen houden met ... Rondom het sluiten van de verpleeghuizen speelde dat natuurlijk enorm. Dat heeft heel veel eenzaamheid veroorzaakt. Dat is toch een aspect waar, voordat die maatregel genomen werd, wel rekening mee had kunnen worden gehouden?

De heer **Aalbersberg**:

Dat was in de begintijd. Ik weet dat niet meer precies. Dat was ook een overweging: heel veel meer overlijdens versus dit. Dat is een moeilijk te nemen politieke ... Daar zaten we toen ... Zeker die discussie had echt met deze twee heel belangrijke waarden te maken. Dat was moeilijk. Daar is toen een keuze in gemaakt.

De heer **Huidekooper**:

Is er toen ook geprobeerd om aan goede data te komen voor die aspecten, waarvan u al constateerde dat die ondervertegenwoordigd waren in de besluitvorming? Ik zou me kunnen voorstellen dat er over eenzaamheid enquêtes zouden kunnen worden uitgevoerd die data op kunnen leveren. Zijn er nog acties uitgevoerd om aan die data te komen?

De heer **Aalbersberg**:

Ja. Deze kan ik me niet herinneren, maar zoals ik aangaf is er best veel geprobeerd om hier met partijen naar te kijken, ook met de Gedragsunit en de planbureaus, met anderen, met de groep. Dat heeft ook wel wat opgeleverd, maar het was ook een moeilijk proces.

De heer **Huidekooper**:

Zoals?

De heer **Aalbersberg**:

Een aantal van die dingen zijn: kennis over wat er gebeurde in de samenleving en in het onderwijs. Dat waren toch ook wel constatering die te maken hadden met het versnellen van afschaling. In de afschalingsplannen – tenminste, ik weet dat niet precies – zijn wel een aantal van die lijnen terug te vinden, zo van: wat doen we nu eerst en wat later?

De heer **Huidekooper**:

We zien inderdaad dat de groep, de kring wordt verbreed, dat er meer ministers bij betrokken worden, dat er ook, zoals u al aangaf, andere adviezen bij de besluitvorming worden betrokken. Waar ik nog een beetje naar op zoek ben, is waar dat ook echt tot een ander besluit heeft geleid. Heeft u daar een voorbeeld van?

De heer **Aalbersberg**:

Nee. Dat weet ik zo niet. Dan moet ik echt gaan zoeken. Dat kan ik in de komende weken wel doen, als u dat wil weten, maar dan moet ik echt door alle stukken heen bladeren. Dat zijn er veel, maar ik kan wel kijken of ik dat kan vinden, als u dat op prijs stelt.

De heer **Huidekooper**:

Nou, dan is dit verhoor niet meer aan de gang, maar dank daarvoor. Ter afronding van dit verhoor – we begonnen hier ook het verhoor mee, dus dit is een mooie manier om af te ronden – zou ik u willen vragen: wat zijn nou de lessen die u, op basis van uw ervaring als NCTV tijdens de pandemie, met het oog op de volgende crisis, aan deze commissie willen meegeven?

De heer **Aalbersberg**:

In willekeurige volgorde. Eén, elke crisis is ook internationaal. In deze crisis was de Europese politieke tak van crisisbeheersing nog niet sterk ontwikkeld. Dat zagen we in de reisbewegingen en in grensonderdelen. Wij moeten niet alleen een soort crisiscoördinatiecentrum, maar ook een Europees politiek dak hebben op crisissturing, omdat het elkaar raakt. Dat geldt niet alleen voor corona, maar bijvoorbeeld ook voor energie-uitval; het geldt voor alles, omdat je die landen niet meer los van elkaar kunt zien. Dat hebben we hierbij niet goed voor elkaar gekregen. Alle landen gingen voor zichzelf ... Dat heeft veel gedoe opgeleverd, zeker in de grensregio's.

Het tweede waar we het over gehad hebben, is de crisispreparatie, niet alleen bij stelseldepartementen. Ook in het licht van de nieuwe dreiging waar we op het ogenblik in zitten, is het oefenen, de crisispreparatie verbeteren, horizontaal oefenen tussen departementen ... Ik zie daar wel langzaam beweging in komen, maar dat moeten we beter doen, zeker voor stelseldepartementen.

Daar zit mijn derde advies aan vast. In elke crisis heb je schaarste en heb je verdringingsreeksen. Dat is een moeilijk woord om te zeggen "als je minder hebt, moet je zeggen wat eerst mag en wat niet eerst mag". In mijn crisiservaring moet je die verdringingsreeksen in vreedstijd maken. In crisistijd zijn er zo veel belangen ... Dan krijg je daar heel veel gedoe over. Je moet dus nu nadenken over verdringingsreeksen. Dat deden we misschien wel voor diesel, maar het moet ook voor alle andere onderdelen, ook voor dit. Wat zijn nou je beleidsuitgangspunten per departement als we een tekort aan iets hebben, als er sprake is van verdringing? Dat is een belangrijk onderdeel, want in de crisis is dat bijna niet meer te doen. Je moet dus echt in de tijd van geen crisis een aantal punten daaruit ...

Over het vierde hebben we het net gehad. Die maatschappelijke effecten bleef ik moeilijk vinden. Het is moeilijk om die meetbaar te maken. Dus

ook het doen van onderzoek, en dat in een hele heftige crisis, waarbij de objectieve crisis heel hoog is ... Hoe verhoudt dat zich tot elkaar? Dat is niet alleen iets voor het debat nu. Ik denk ook dat er veel ruimte is voor toegepaste onderzoeken: hoe doen we dat de volgende keer et cetera? Ik zie ook dat naast een OMT een maatschappelijk team hebben met een aantal wetenschappers, niet gelijk een oplossing daarvoor levert. Je moet het ook handen en voeten gaan geven. Juist in deze tijd kun je onderzoeken: wat is het effect geweest en hoe vertalen we dat door? Ik denk dat dat nog meer kan dan op dit moment gebeurt, dat toegepaste onderzoek.

Het vijfde gaat over de communicatie. In die nieuwe onlinewereld waar we in zitten, is communicatie aan het veranderen, en is desinformatie en al het andere ... Er raken doelgroepen uit het zicht. Fundamenteel moeten we, denk ik, beter evalueren hoe je in zo'n crisis naar alle doelgroepen communiceert, zodat je niemand kwijtraakt. Natuurlijk is de grote vraag ook: hoe hou je mensen aan boord? Voor mij, als ik er overheen kijk in mijn rol, zijn dat altijd de belangrijke lessen. Die moeten we leren en nu hebben we ook de ruimte om daar wat aan te gaan doen voor de volgende crisis.

De heer **Huidekooper**:

U werpt de vraag op. Hoe zou u die zelf beantwoorden?

De heer **Aalbersberg**:

Over communicatie?

De heer **Huidekooper**:

Nou, u zegt: hoe houden we mensen aan boord tijdens de crisis? Dat vond ik een mooie vraag.

De heer **Aalbersberg**:

Door slimmer om te gaan met de doelgroepen en hoe je hen bereikt, en door mensen serieus te nemen. Zoals ik net zei op de vraag van uw voorzitter: dan helpt "wappies" niet. Hoe hou je toch verbinding? Misschien raak je ze toch kwijt. Dat is niet ... Als overheid kun je je niet veroorloven om die constatering te doen. Het kan het resultaat zijn van de inspanningen. Je moet in crises, ook door ernaartoe te gaan ... Het is niet alleen dat. Je moet verbinding houden, ongeacht of je dat zelf doet of via lokaal. Je moet die aansluiting blijven zoeken in het debat. Soms, zeg ik ook, raak je ze nog steeds kwijt, maar het blijft een belangrijke opgave.

De heer **Huidekooper**:

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Aalbersberg. We hebben veel met u besproken in dit openbare verhoor. Hiermee zijn we aan het einde gekomen van dit verhoor. Ik verzoek de bode om de heer Aalbersberg en zijn bijstandsverlener naar buiten te leiden.

(De heer Aalbersberg wordt naar buiten geleid door de bode.)

De **voorzitter**:

Ik ga de vergadering zo sluiten, maar nu verzoek ik nog om stilte. We zijn aan het einde gekomen van dit openbare verhoor van de parlementaire enquêtecommissie Corona met de heer Aalbersberg. Aanstaaende maandagochtend om 10.00 uur vindt het volgende openbare verhoor plaats met de heer Bruls, de burgemeester van Nijmegen en in de coronaperiode de voorzitter van het Veiligheidsberaad. Ik sluit de vergadering.

Sluiting 17.13 uur